

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK,
KOMMUNIKATION OCH LÄRANDE

Vad berättas om arbete med jämställdhet inom det utbildningspedagogiska fältet för yngre barn?

En systematisk forskningsöversikt

Matilda Strand

Uppsats/Examensarbete: 15HP
Program och/eller kurs: PDA522
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT/2020
Handledare: Anette Hellman
Examinator: Nils Hammarén
Rapportnummer: VT2020-2920-PDA522-003

Abstract

Uppsats/Examensarbete: 15HP

Program och/eller kurs: PDA522

Nivå: Avancerad nivå

Termin/år: VT/2020

Handledare: Anette Hellman

Examinator: Nils Hammarén

Rapportnummer: VT2020-2920-PDA522-003

Nyckelord: Förskola, pedagogisk verksamhet för yngre barn, pedagogik, jämställdhet, jämställdhetsarbete, normkritisk pedagogik, kön, genus, identitet.

Within pedagogical education for young children both nationally and internationally, work is conducted on issues of equality, equity and gender identity. In terms of activities around the world, Swedish preschool are in many ways unique when it comes to equality work. The overarching aim of this thesis in this systematic review is to explore what research exists on work with gender equality in preschool and other educational environments for younger children. The pedagogical research field will be screened hoping to find scientific texts relevant to pedagogical work on gender equality issues and whose perspective is visible in those texts. The purpose of this thesis is a desire to discern what is being told and at the same time not be told about the educational work. At the same time, there is a desire of getting closer to the discussion of equal education and quality in younger children's education.

Inom pedagogisk utbildning för yngre barn både nationellt och internationellt bedrivs arbete rörande frågor om jämställdhet, rättvisa, könsidentitet och genus. Sett till verksamheter runt om i världen är den svenska förskolan på många sätt unik och dess arbete med jämställdhet är en av anledningarna till det. I den här systematiska forskningsöversikten kommer det pedagogiska forskningsfältet att undersökas i hopp om att finna vetenskapliga texter som berör just pedagogiskt arbete med jämställdhetsfrågor. Fokus i analysen kommer även ligga på vems perspektiv som får synas. Syftet med översikten är en vilja att urskilja vad som berättas och samtidigt inte berättas om det jämställdhetspedagogiska arbetet. Samtidigt finns en förhoppning om att komma närmare diskussionen om likvärdighet och kvalité inom yngre barns pedagogiska utbildning.

Har du sagt till mitt barn att flickor kan känna sig som pojkar och pojkar kan känna sig som flickor?

För åtta år sedan gick jag in genom dörrarna till Göteborgs Universitet för första gången och tre och ett halvt år senare tog jag kandidatexamen från förskolläraryrket. Till skillnad från många andra som läste utbildningen hade jag inga tidigare erfarenheter av att arbeta med barn i förskolan vilket innebar att efter avslutad utbildning var min samlade kunskap enbart teoretisk. Teoretisk kunskap som jag snart skulle bli varse att alla människor inte ställde sig bakom. Efter kandidatexamen arbetade jag på en förskola tillsammans med två andra relativt nyutexaminerade förskollärare.

Det var en 1-5-års avdelning och vårt arbetssätt var baserat på den teoretiska kunskapsbas vi alla hade med oss från Göteborgs Universitet. Vi hade ett normkritiskt förhållningssätt till verksamheten, barnen och varandra. Det som låg till grund för vårt arbetssätt var jämställdhet, jämlikhet och allas lika värde. Vi läste sagor om starka kvinnliga förebilder på internationella kvinnodagen och hade prideparad i augusti. Vi var 26 år gamla och ville rädda världen, en förskola i taget. En morgon, ungefär ett och ett halvt år in, tog en pappa tag i mig vid frukosten och sa med upprörd ton ”Har du sagt till mitt barn att flickor kan känna sig som pojkar och pojkar kan känna sig som flickor?”. Ställd mot väggen klockan 07.30 bekräftade jag honom. ”Ja, vi samtalade med barnen om identitet, men också om jaget, känslor, förmågor och drömmar.” Vi läste normkritiska böcker, var noga med att använda barnens namn och kategoriserade aldrig efter kön. Varje dag tänkte vi på hur vi pratade med och om barnen och varandra. Det var vi i arbetslaget också rörande överens om att vi var tydliga med i vår dagliga dokumentation. Dokumentation som alla vårdnadshavare sedan start kunnat och uppmuntrats att ta del av. Pappan visade tydligt missnöje och uttryckte att han minsann inte ville att vi skulle experimentera med hans barn och stormade sedan ut. Jag stod omskakad kvar. Tillsammans med de två andra kollegorna formulerades ett informationsbrev rörande förskolans uppdrag om arbete med jämställdhet, likabehandlingsplan, nolltolerans mot diskriminering och arbete för att motverka traditionella könsnormer. Han sa aldrig något mer utan log artigt vid lämning och hämtning och ignorerade ämnet för resten av terminen.

Grogrunden till följande forskningsöversikt är å ena sidan ett brinnande engagemang för arbete med jämställdhet å andra en känsla av att ha upplevt ett kunskapsglapp mellan universitetsutbildning och förskolläraryrket. Ett glapp som uppenbarligen även påverkar vårdnadshavare och en oro för vad det kan leda till. Hur blir det med likvärdighet och kvalitet i utbildningar för yngre barn nationellt och internationellt när kunskap och information varierar och eller brister? Jag är intresserad av att undersöka den forskning som fokuserar på förskollärares arbete med jämställdhet med en önskan om öka min medvetenhet om fältet samt förhoppningsvis få syn på strategier och utvecklingsområden inom ämnet.

Håll till godo,

Matilda Strand

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Bakgrund	4
2.1 Policydokument och lagar	5
2.2 Jämställdhet	5
2.3 Jämställdhetsarbete	6
2.4 Normkritisk pedagogik	6
2.5 Andra strategier i arbete med jämställdhet	7
3. Metodologi	7
3.1 Vetenskaplig ansats	8
3.2 Databaser och sökord urskiljs	10
3.3 Informationssökning och datainsamling	12
3.4 Urvalsprocessen	13
3.5 Inkluderade studier	14
3.6 Kvalitetsgranskning	15
3.7 Analysmodell	15
3.8 Forskningsetik	16
4. Resultat	17
4.1 Vetenskaplig ansats	17
4.2 Perspektiv och ursprung	17
4.3 Vad berättas om arbete med jämställdhet i förskolan?	18
4.4 Arbete med jämställdhet i praktiken	20
5. Diskussion	24
5.1 Metoddiskussion	24
5.2 Resultatdiskussion	25
5.2.1 Perspektiv och ursprung	25
5.2.2 Berättelser om arbete med jämställdhet	25
6. Konklusioner	27
6.1 Framtida forskning	27
7. Referenslista	29
Bilaga 1	31
Referenslista över inkluderade studier	31
Bilaga 2	32
Sökdokumentation av databassökningar	32
Bilaga 3	33
Inklusions- och exklusionskriterier (Pettersson, Kjellin & Palmqvist, 2020)	33
Bilaga 4	34
Relevansgranskning	34
Bilaga 5	37
Exkluderade studier	37
Bilaga 6	39
Kvalitetsgranskning - Citations på Google Scholar	39
Bilaga 7	40
Kategorisering av innehållet i det inkluderade materialet	40

1. Inledning

Den svenska förskolan är unik i världen på många sätt och inte minst med sitt arbete med genuspedagogik och jämställdhetsfrågor (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2011). Det samspel som förskolan bygger på, det vill säga mellan politik, forskning, teori och praktik är ovanligt internationellt. Samtidigt förkommer arbete med jämställdhet, rättvisefrågor och gender-sensitive pedagogy även internationellt inom pedagogisk verksamhet för yngre barn. Följande studie är en systematisk forskningsöversikt över arbete med jämställdhet i den svenska förskolan samt inom internationella motsvarigheter. I Sverige är förskolan å ena sidan en stark jämställdhetspolitisk arena där barn ska vägledas mot att bli jämställda, demokratiska och solidariska medborgare. En plats där yrkesverksamma aktivt ska arbeta för att ett jämställdhetsperspektiv inkluderas och där alla barns möjligheter ska vara likvärdiga oavsett könstillhörighet (Skolverket, 2018). Å andra sidan tenderar pedagogiskt arbete, förhållningssätt och inställning till jämställdhetsfrågor variera både nationellt och internationellt. Vilket leder till att den pedagogiska kvalitén skiljer sig trots att forskare och yrkesverksamma inom förskolan idag vet att det är begränsande för alla barn att inte arbeta med jämställdhet samt att Sverige idag strävar mot en likvärdig förskola för alla barn. I Sverige är det beskrivet i förskolans policydokument att verksamheten ska vila på en jämställd värdegrund och år 2006 tillsatte Sverige en jämställdhetsdelegation. Anledningen till detta var att både skolan och förskolan kämpade för att nå jämställdhetsmålen men hade svårigheter att lyckas. Delegationen *Jämställdhet i förskolan* publicerades och i den beskrivs att ytterligare kunskap om arbete med jämställdhet behövs och att jämställdhetsarbete aldrig kostar mer än ojämnt arbete. Detta arbete fokuserar på handlingar och förhållningssätt. Värdegrundsarbetet ska genomsyra hela verksamheten, från pedagogiskt innehåll till arbetsklimat och människosyn. I delegationen förtydligas att förskolan är uppbyggd på och beroende av mänskliga möten och relationer och därför bör alla inblandade vara en del av jämställdhetsarbetet (SOU 2006:75).

Sverige har länge satsat på jämställdhet inom utbildningssektorn och 1998 när förskolan utvidgades, den första läroplanen kom och alla barn från ett år fick lov att nyttja förskolan kunde arbetet på riktigt komma igång även där (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2011). Att arbeta med jämställdhet kräver eftertanke, kunskap och analys, vilket innebär en flerdimensionell praktik. Arbete med jämställdhet men också normkritiskt arbete handlar om demokrati, makt och inflytande (Hedlin, 2010). För att sätta sig in i vad som styr dessa frågor behövs omfattande förståelse kring vad normer är. I varje samhälle finns idéer, ideal och förväntningar på hur de som lever där bör vara för att passa in, och dessa oskrivna regler kallas normer. Normer kan vara frigörande och viktiga för att skapa struktur och vardagsliv samtidigt kan de vara begränsande för individers liv, handlingsutrymme och frihet. Normer kan också vara en bidragande faktor till att människor värderas olika på grund av föreställningar om vad som är det förväntade (Flato & Hulth, 2019). I varje samhälle förkommer normer som en grundläggande föreställning om vad en medborgare bör inneha för egenskaper, både utåt och inåt, för att kategoriseras som ”normal”. Det utvecklas till sociala kontrollmekanismer och det är när någon eller något anses avvika från denna norm som de blir synliga. Wedin (2018) skriver att det är först vid avvikandet som det ”onormala” definieras och i utsträckningen, även vad det

är som är ”normalt”. Det är då normer kan fungera som ett maktsystem där den inom ramarna tillskrivs ett högre värde än den som faller utanför (Lundin, 2012).

Normer som handlar om kön, det vill säga könsnormer, innebär att flickor, pojkar, män och kvinnor existerar under redan bestämda förutfattade meningar om vad det innebär eftersom föreställningar om könsroller skapats av samhället (Lundin, 2012). I diskussioner om könsnormer bör samtalet även beröra frågor om sexualitet, eftersom det finns processer som upprätthåller normer om sexualitet i samhället som givits namn av queerpedagogiken, nämligen *heteronormativitet*. Innebörden av begreppet är normer om att det ”normala” och eftersträvansvärda livet är det heterosexuella. Alltså, kärleksrelationen mellan en person av manligt respektive kvinnligt kön. De relationer som inte ser ut som det ovan beskrivna faller därav utanför denna norm och blir avvikande. Avvikelsen kommer också med ett osynliggörande. Exempelvis innebär denna norm att när det skrivs och talas om kvinnor/män är det underförstått att det handlar om heterosexuella kvinnor/män. Detta eftersom heteronormen finns som en stark informell regel i vårt samhälle vilken utgår från att alla är heterosexuella till motsatsen bevisas (Wedin, 2018). För att utmana heteronormen är det inte enbart ovanstående världsåskådning som måste utmanas och ifrågasättas utan inom normen ingår föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt (Lundin, 2012). Människors kunskap om jämställdhet, normer, genus och diskriminering är en av grundstenarna i arbetet och brister den kunskapen brister arbetet med jämställdhet. Forskning visar då att det finns en överhängande risk att förskolan istället för att motverka könsnormer och traditionella könsroller kan stärka dessa (SOU 2006:75).

I den senaste revideringen av förskolans läroplan Lpfö18 har begreppen *könsöverskridande identitet/uttryck* och *könstillhörighet* skrivits in för första gången och det blir samtidigt ett krafttag för arbetet med jämställdhet som en demokratifråga i förskolan. (Skolverket, 2020). Det som framkommer i studier vad gäller pedagogers bemötande av barn i förskolan är att flickor och pojkar inte ges tillgång till samma arena utan barns handlingar ges olika innebörder och påföljder beroende på (förväntad) könstillhörighet (Eek-Karlsson, 2012). Forskning visar att barn i förskolan bemöts olika beroende på traditionella och stereotypa föreställningar om hur och vad ett barn ska vara, baserat på vilket kön barnet har. Det har även visat sig att beroende på (förväntad) könstillhörighet ges barnet mer eller mindre hjälp och stöd i olika situationer som exempelvis av och påklädning och språkande i allmänhet (Skolverket, 2020). Det är problematiskt att behandla och bedöma barn utifrån könsstereotypa grunder då det omöjliggör för barnen att nå sin fulla potential (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2011).

Forskning visar att i samtal med lärare om förståelse av normer och fostransuppdrag tenderar kåren att tala om sig själva som enade. De grundläggande värden som presenteras i styrdokumentet ses samtidigt som självklara och deras innebörd uttrycks förgivettagna (Eek-Karlsson, 2012). Alla människor sitter på olika unika erfarenheter av hur det är att leva ett liv, vilket påverkar hur människor lever det och vad människor har för inställningar och förväntningar. I arbete med jämställdhet är det relevant att pedagoger, lärare och personal inom utbildningsväsendet inledningsvis blir medvetna om vilka könsmonster som produceras och hur dessa blir till i relation mellan vuxna och vuxna, vuxna och barn samt barn och barn. Även

strukturer, normer och könsnormer behöver göras synliga inför arbete med dem (Wedin, 2018). Bilden av en enad kår med samstämmig inställning till en specifik del av arbetet, i det här fallet jämställdhetsarbetet, kan därför bli problematiskt.

1.1 Syfte och undersökningsfrågor

Mitt intresse för arbete med jämställdhetsfrågor i förskolan har skapats både under tiden på universitet och i yrkeslivet och i följande forskningsöversikt kommer ämnet att studeras mer ingående. Syftet med den systematiska forskningsöversikt som följer är att undersöka hur forskare studerat arbete med jämställdhet nationellt i den svenska förskolan och på internationella pedagogiska motsvarigheter i hopp om att kunna urskilja vad som berättas och samtidigt inte berättas om detta pedagogiska arbete. Det handlar även om en vilja att närma mig en diskussion om utbildningens kvalité och likvärdighet. Forskningsfrågorna som kommer användas i den här översikten är:

- Vad berättas av yrkesverksamma förskollärare/pedagoger om arbete med jämställdhet i pedagogisk utbildning för yngre barn (1-6år)?
- Vilka likheter och skillnader blir synliga när berättelserna/erfarenheterna jämförs?
- Vems perspektiv får synas i forskningen om arbete med jämställdhet?

2. Bakgrund

Jämställdhetssatsningar som gjordes inledningsvis under 60talet i Sverige var med fokus på flickor i skolan och hur de skulle utmanas för att vilja/kunna ta andra vägar i livet vad gäller utbildning. Det började med att flickor uppmuntrades att välja inriktningar som pojkar oftast tog; naturvetenskap och teknik. Tanken med det var att flickor och kvinnor skulle få mer inflytande i samhället om de valde att ta den manliga vägen, det vill säga via mansdominerade yrken (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2011). Vuxna skulle agera förebilder och uppmuntra flickebarn att välja manligt kodade utbildningar men också manligt kodade egenskaper som rationellt tänkande, objektivitet, styrka och makt. Då var det aldrig på tal om att flickor å andra sidan kunde besitta egenskaper som pojkarna borde ta efter. I det här gömmer sig föreställningar om kön och genus. Under 70talet florerade tankar om jämställdhet som könsneutralitet vilket innebar att flickor och pojkar i grunden var lika men att de socialt konstrueras att bli olika men samtidigt att de i grunden är essentiellt olika. Biologiskt olika. Könsneutralitet handlade om att alla barn oavsett kön ska behandlas lika och ges samma förutsättningar att kunna välja de yrken och det liv som i samhället ansågs ha högt värde (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2011).

I samtal om jämställdhet behövs även samtal om ojämställdhet och strukturer som kan ligga till grund lyftas. Flato & Hulth (2019) lyfter fyra anledningar till ojämställdhet som de menar är de mest omfattande. Det handlar om okunskap, könsuppdelning, premierad maskulinitet och heteronormativitet. De menar således att det är där krafttagen bör tas. Människor behöver bli informerade och utbildade för att öka sina kunskaper om jämställdhetsarbete och dess fördelar. Könsuppdelning i förskola och skola måste motverkas, det feminina uppmuntras och heteronormen utmanas. För att lyckas driva framgångsrikt arbete med jämställdhetsarbete i förskolan är forskare eniga om att alla måste vara med i utvecklingsarbetet. Ledning, personal och vårdnadshavare, eftersom det berör alla parter (Wedin, 2018; Flato & Hulth, 2019). Barns förståelse för normer om kön och genus är självklart inte enbart grundlagt i skolan utan vårdnadshavare bär på könsmonster som speglar normer om kön. Det kan finnas föreställningar om att vara normbrytande för att utmana föreställningar om kön men i samtal med vårdnadshavare visar Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander (2014) att det inte alltid blir slutresultatet. De vårdnadshavare som forskarna talat med lägger stor vikt vid barnens individuella frihet men begränsar samtidigt den genom att premiera maskulint kodade intressen över feminina exempelvis. Det handlar om en medvetenhet om den premierade maskuliniteten och de fördelar den medför och en oro att ens barn inte ska få ta del av dessa. Normer blir på så vis ett maktmedel.

2.1 Policydokument och lagar

Lagar, riktlinjer och policydokument inom utbildningssektorn befäster hur grunden för arbete med jämställdhet och demokrati ska läggas. I Skollagen definieras utbildning som undervisning i en verksamhet som vilar på bestämda mål och den utbildningen ska baseras på vetenskap och berövad erfarenhet. Utbildning ska utformas med grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter som grund. Navet i verksamhetens är den gemensamma förståelsen och respekten för människolivets okränkbarhet och lika värde, frihet och integritet för alla människor samt mellanmänsklig solidaritet och jämställdhet. Alla former av diskriminering och kränkande behandling ska förhindras av de verksamma inom professionen (SFS 2010:800). Förskolans grundläggande värden baseras på samma värderingar som ventileras i Skollagen. Värdena omformuleras för att lyckas sätta fingret på den specifika verksamheten. Jämställdhet mellan människor specificeras istället gälla mellan flickor, pojkar, kvinnor och män. I förskolans läroplan uttrycks att inga former av kränkande behandling eller diskriminering får förekomma, oavsett ”kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder, hos barnet eller någon som barnet har anknytning till” (Skolverket, 2018, s.1). Stereotypa föreställningar om kön, könstillhörighet, manligt och kvinnligt ska utmanas och motverkas av förskollärarna. I förskolans läroplan beskrivs att det handlar om bemötande av och krav/förväntningar på barn, organisering av utbildningen och miljön utformning. Förskolan ska vara en plats som arbetar för att alla barn ska mötas, leka, utvecklas på lika villkor oavsett könstillhörighet. För att kunna följa dessa riktlinjer preciseras att förskollärare bör ansvara för att ett jämställdhetsperspektiv aktivt inkluderas samt att arbetslaget arbetar för att säkerställa att alla barn oavsett könstillhörighet får likvärdigt inflytande och utrymme i utbildningen.

I barnkonventionens 29 artikel finns begreppet jämställdhet med första och enda gången. Det befästs att det är konventionsstaternas ansvar att barns utbildning sker mot målet att utveckla deras fulla förmåga psykiskt, fysiskt och personlighetsmässigt. Konventionsstaterna ska också se till att utbildningen bidrar till att stötta barn i utvecklandet av respekt för de mänskliga rättigheterna, alla människors olika kulturer samt naturmiljön. Barn ska under utbildning förberedas *för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämställdhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör ett urfolk (UNICEF, 2009, s.30).*

2.2 Jämställdhet

Jämställdhet betyder likvärdiga villkor mellan kvinnor och män men för att verkligen komma underfund med vad jämställdhet innebär och vad arbete med jämställdhet syftar till att uppnå behöver vi förstå dess nära koppling till frågor om demokrati, inflytande och makt. Ett sätt att närma sig det är genom att beskriva tre maktnivåer: *öppen makt, makt över dagordningen* och *privilegiet att utgöra normen* (Hedlin, 2010). *Öppen makt* handlar om närvaro. Att makten blir jämt fördelad om antalet i till exempel en barngrupp. Ingen hänsyn tas till de strukturer om manligt och kvinnligt samt vilket värde de manliga och kvinnliga attributen har i vårt samhälle. Den andra maktnivån är *makt över dagordningen*. Här handlar det inte om antal kvinnor/män utan om deras möjlighet till förändring, makt och inflytande i frågor som rör dem. Den sista

maktordningen är *privilegiet att utgöra normen*. Den makt som det innebär att kunna konstruera det som anses vara ”normalt” är det djupaste uttrycket för makt (Hedlin, 2010). Vårt samhälle har skapat, skapar och återskapar mannen och det manliga som norm i språket, historien och kulturen.

Att utgöra norm innebär att ha en självklar position som inte behöver förklaras eller försvaras. Den som däremot inte innefattas i normgruppen får därmed en sämre position. Jämställdhet är uppnådd när män och kvinnor har lika inflytande över normen. Det ska inte vara så att det ena könet står som mall för normalfallet och det andra betraktas som en avvikelse (Hedlin, 2010, s.11).

Normer behöver brytas för att alla människor oavsett kön, sexualitet, funktion, etnicitet och klass behöver få synas, erkännas och representeras. Genom att normalisera det queera skapar vi en mångfald av nya subjekspositioner där deras olikheter ses som just olikheter istället för avvikelser (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2014).

2.3 Jämställdhetsarbete

För att uppnå jämställdhet i förskolan är kriteriet att verksamheten är könsmedveten skriver Wedin (2018), vilket handlar om att de yrkesverksamma inom professionen ser och förstår de könsnormer som finns i just deras verksamhet samt att de tar krafttag för att förändra cementerande traditionella könsnormer som vi alla är så påverkade av. Jämställdhetsarbete är att synliggöra de normer som finns och ett sätt att göra det är med hjälp av sju processer: upprepad önskvärdhet (skapa förståelse för innebörden av en norm), dikotomisering av kön (innebörden av distinktionerna man och kvinna), differentiering av sexualiteter (gränsdragning mellan sexualiteter), positionernas hierarki (hierarkier mellan sexualiteter), marginalisering (det som inte synliggörs), problematisering (när subjekspositioner beskrivs med negativa ord) och personifiering (en norm som inte problematiseras utan istället befästs som en personlig fråga). Dessa sju ska fungera som stöd i ett arbete för att synliggöra heteronormer (Lundin, 2012). Det problem som kan uppstå med jämställdhetsarbete är att det fortfarande utgår från en föreställning om att det enbart finns två dikotoma kön, män och kvinnor (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2011).

2.4 Normkritisk pedagogik

Normkritisk pedagogik är ett begrepp som myntades av ett tiotal forskare och praktiker som under queerpedagogiska nätverk i Stockholm 2007 diskuterade frågor rörande pedagogiskt arbete, makt, likabehandling och identitetsskapande. Den normkritiska pedagogiken presenterades som en riktning mot att praktisera förändringsstrategier och bör därför förstås som något mer än enbart en lärandemetod. Syftet med den normkritiska pedagogiken är ”att plantera ett specifikt sätt att tänka på social förändring genom lärande och utbildning” (Darj & Bromseth, 2010, s.14). Begreppet eller riktningen normkritisk pedagogik uppkom som en reaktion på dåtidens heteronormativa genuspedagogik och platta feministiska pedagogik. Dessa hade mottagit kritik på grund av att de saknade intersektionella analyser rörande kön, sexualitet och maktrelationer. Den namngavs *normkritisk* för att spegla hur den skulle verka maktutmanande inom pedagogiken (Björkman & Bromseth, 2019).

2.5 Andra strategier i arbete med jämställdhet

Hellman (2013) skriver att för att förändra och skaka om stereotypa normer om kön finns ett behov av att uppmärksamma barn som prövar könsmarkörer. Barn skjuter på och ifrågasätter dessa normer och det behövs fångas upp och behandlas av vuxna. För att nå förändring behöver vuxna som arbetar med barn studera vilka förhandlingar om normer som sker i verksamheten. Normer om ålder, etnicitet, klass eller funktion kanske är något barnen förhandlar mig när det kommer till vem som inkluderas respektive exkluderas i leken. Normer om kön tenderar att upprätthållas av pedagoger. Hellman synliggör tre praktiker där jämställdhet görs möjligt. 1. Barn som drar sig undan från normerande blickar och skapar egna sammanhang. 2. Barn skapar skyddande vänskaper mot kommentarer, där trygghet finns att överskrida normer. 3. Pedagoger som underlättar överskridande för barn i gemensamma projekt. Inkludering. ”Genom ett sådant normkritiskt arbete kan ramarna vidgas för vilka handlingar som skapar förståeliga subjekt i förskolan. Pedagogernas ansvar handlar på så vis inte enbart om att underlätta för alla barn att bli inkluderade i social gemenskap med andra, utan också om att vidga normaliteten.” (s.146).

3. Metodologi

Följande studie är en forskningsöversikt, vilket innebär att det som studeras är känd forskning inom ämnet normkritisk pedagogik, jämställdhetsarbete och genusnormer i förskolan. Det finns två centrala sätt att göra forskningsöversikter på, *systematiska* och *narrativa*. I en narrativ forskningsöversikt, eller litteraturgenomgång, är själva målet att presentera vad som är känt inom ett forskningsfält. Den här typen av forskningsöversikt fungerar både fristående men också som en introduktion till den egna forskningen, vilket skiljer den från den systematiska forskningsöversikten. En systematisk forskningsöversikt står för sig själv och forskarens tillvägagångssätt av datainsamlingen ska tydligt redogöras för (Bryman, 2018). En systematisk forskningsöversikt eller *systematic review* på engelska är en översikt som bör söka, möta, kritisera och granska litteratur på ett systematiskt sätt. Syftet med översikten är att ge läsaren grepp om ett ämne med hjälp av heltäckande relevanta studier. Det öppnar upp och underlättar för framtida granskning av den tilltänka studien. För att kunna genomföra den här typen av forskningsöversikt krävs det att ämnet är beforskat i den mån att flera studier av god kvalitet gjorts (Eriksson Barajas et al., 2013).

Det finns som tidigare nämnt en hierarki när det kommer till narrativa och systematiska forskningsöversikter där den systematiska ligger i toppen. Det grundar sig i föreställningar om att systematiska forskningsöversikter har tydligare forskningsfrågor och metoder, samt att narrativa översikter har större risk att vara partiska. Greenhalgh et al. (2018) menar att det som väger tyngst med systematiska forskningsöversikter är presentationen av datan medan den narrativa översikten bearbetar materialet mer ingående och kritiskt presenterar en djupare förståelse. När en forskningsöversikt görs är det avgörande att inläsningen av de studier som inkluderas i översikten görs på ett strukturerat och välplanerat sätt. Inläsning av tidigare forskning bör med fördel vara kritisk för att undvika att det som presenteras i översikten blir en

sammanfattning. Kritisk inläsning innebär att läsaren exempelvis ifrågasätter författarens utgångspunkter, antaganden och mål med forskningen och om hur tillförlitliga de dragna slutsatserna kan tänkas vara (Bryman, 2018). När systematiska och narrativa forskningsöversikter ställs mot varandra och metodologin jämförs tenderar den narrativa att beskyllas för att partiskt välja litteratur för att stödja sin tes, samtidigt kan det vara värt att fundera över metoden som ett sätt för forskaren att medvetet söka efter och välja relevant material. De båda varianterna inom forskningen ger en breddad bild och bör enligt Greenhalgh et al (2018) ses som komplement till varandra.

I den metoddel som nu följer kommer inledningsvis kvalitativa och kvantitativa ansatser att beskrivas och vidare presenteras översiktens databassökningar och utformning av sökord. Vidare utvecklas den informationssökning, datainsamling och urvalsprocess som genomförts. En tabell över utformandet av sökorden samt de inkluderade studierna går att finna i metoddelen men övriga tabeller återfinns som bilagor i slutet av arbetet. Efter urvalet återges den kvalitetsgranskning som materialet genomgått samt vilken analysmodell som använts. Ett kort avsnitt belyser forskningsetik och slutligen presenteras arbetets genomförande i punktform.

3.1 Vetenskaplig ansats

Den vetenskapliga ansats som har haft störst genomslagskraft är den *kvantitativa*. Grundidén med den kvantitativa ansatsen är att verkligheten går att studera förutsättningslöst, det vill säga oavsett situation. Samtidigt håller forskaren det/de/dem som studeras på avstånd och förhåller sig på så vis objektiv. Objektivitet är a och o för att undvika bias, alltså förutfattade meningar om den egna forskningen (Eriksson Barajas et al., 2013). Inom samhällsvetenskaplig forskning har den kvantitativa ansatsen länge dominerat men det skulle förändras med den kvalitativa ansatsens intåg i mitten av 70talet. Kvantitativ forskning är deduktiv (progressiv) samt har en metodisk inriktning vars mål är att kunna nå fram till och påvisa ett representativt urval och gärna samtidigt kunna generalisera undersökningens resultat. Kvantitativ forskning har en vilja att visa upp godtagbar kunskap genom mätning, kausalitet och replikation, samt generalisering som nämnts ovan (Bryman, 2018). Kvantitativ forskning har fått motstå kritik av olika anledningar. Bland annat har den anklagats för att vara ignorant vad gäller människans tolkningsföreträde gentemot exempelvis objekt som molekyler och atomer. Naturen och samhället går inte att jämföra menar kritikerna. Mätprocessen inom kvantitativa undersökningar har också kritiserats för att vara bristfällig eftersom människor är olika och därför varierar det hur de uppfattar till exempelvis frågor i en enkät. Detsamma gäller människors övergripande intelligens och tidigare kunskaper. Då dessa varierar, gör så även deras tolkning av frågorna i en undersökning det. En ytterligare uppfattning om forskningsansatsen är att den skulle vara statisk och frånskild den sociala verklighet som individerna i den skapar (Bryman, 2018). Forskarens objektivitet till verkligheten och det/de/dem som studeras är alltså även det som kritiserats med den kvantitativa ansatsen då vissa menar att egna reflektioner om omvärlden då kan förbises (Eriksson Barajas et al., 2013).

Som nämnt ovan har den kvalitativa forskningen ökat i popularitet sedan 1970talet och fokus ligger istället på ord och inte siffror när resultaten analyseras. Den *kvalitativa* ansatsen är induktiv (grundad på erfarenhet), tolkande och konstruktionistisk. Forskare som sysslar med

kvalitativ forskning har en önskan om att se och uppfatta situationen på samma sätt som undersökningspersonerna. Skillnaden mellan människan (med hela sin sociala omvärld) och naturkunskapens objekt (atomer och molekyler) är markant. Människan söker efter mening i allt hon gör och det är därför den kvalitativa forskningen är vitt skild den kvantitativa. Det finns som påtalat en önskan om och ett krav på att ta del av vad som sker i en annan människa medvetande (Bryman, 2018). Kvalitativ ansats som forskningsstrategi innebär en vilja att skapa mening och förståelse för det/de/dem som studeras. Verkligheten går inte att skilja från människans subjektiva upplevelser eller värderingar. På samma sätt går det inte heller att separera forskaren från det som studeras. Det resultat som analyserats fram påverkas av alla som deltagit i forskningen. Önskan med en kvalitativ ansats är att analysera och söka efter mönster redan i datainsamlingen, till skillnad från att mäta och generalisera ett resultat (Eriksson Barajas et al., 2013). Kvalitativ forskning mottar kritisk på grund av att den är svårdefinierad och därför ibland tenderar att förklaras utifrån hur den skiljer sig från kvantitativ forskning, det vill säga hur den kvantitativa forskningsansatsen *inte* är. Ansatsen får också kritik för att den innehåller flertalet differenta metoder (etnografi, observation, intervjuer, fokusgrupper med mera) och vissa forskare menar också att den kvalitativa forskningens koppling mellan teori och praktik är mer mångtydig än den kvantitativa (Bryman, 2018).

Det varierar vilken ansats inom utbildningsvetenskaplig forskning som föredras och det gör även synen på människor och kunskap. Traditionerna är i grunden olika. Den kvantitativa ansatsen ser verkligheten och individen som åtskilda och den kvalitativa ansatsen menar att verkligheten och individen är beroende av varandra. En systematisk forskningsöversikt är varken kvantitativ eller kvalitativ men de material som granskas är, vilket kommer att presenteras (Eriksson-Barajas et al., 2013).

3.2 Databaser och sökord urskiljs

I den här studien kommer material att sökas via databaserna *ERIC*, *ERC*, *Education database* och *SWEPUB*. *Educational Resources Information Center* eller *ERIC* som den förkortas innehåller utbildningsvetenskaplig forskning inom det pedagogiska och psykologiska fältet publicerade från 1966 och framåt. Här finns de flesta dokumenttyper som avhandlingar, böcker och olika former av tidskriftsartiklar på flera språk (Eriksson Barajas et al., 2013).

Education research complete eller *ERC* är en bibliografisk fulltextdatabas bestående av vetenskaplig forskning inom alla utbildningsområden, från tidig barndom till högre utbildning. *Education database* är även den en databas som omfattas av forskning inom det utbildningsvetenskapliga fältet på alla nivåer. Litteratur på svenska kommer sökas i databasen *SWEPUB*, där publikationer från svenska lärosäten går att finna (Göteborgs Universitetsbibliotek, 2020).

Det är av högsta vikt att de sökord som används i en systematisk forskningsöversikt är genomtänkta och att författaren provat sig fram i relevanta databaser. Detta eftersom det är de vetenskapliga artiklarna som är grunden för forskningsöversikten. Sökningen fungerar på så vis att materialet i databaserna lagts in tillsammans med ämnesord, vilka baseras på textens abstrakt. För att komma åt lämplig litteratur krävs det att författaren formulerar träffsäkra sökord (Pettersson, Kjellin & Palmqvist, 2020). Studiens sökord kommer att formuleras utifrån dess undersökningsfrågor, för att bryta ner och formulera dem finns det hjälpmedel. Ett sådant verktyg ska underlätta för författaren att verbalisera vad som egentligen är centralt i undersökningsfrågan och därtill ska användas. Verktygets namn är en förkortning av det som sökorden bör besvara: *PICO* eller *SPIDER* är två varianter (Pettersson, Kjellin & Palmqvist, 2020). I den här studien kommer jag att använda *PICO* som hjälpmedel i formulandet av sökblock som därefter ska hjälpa mig formulera de rätta sökorden.

PICO står för:

Population – Vem eller vilka ska studien handla om

Intervention – Vad ska göras eller vilket arbetssätt ska undersökas

Control– Sammanhang/kontrollgrupp/miljö

Outcome – Resultat

Tabell 1. Att formulera undersökningsfråga med hjälp av *PICO*.

UNDERSÖKNINGSFRÅGA			
Population	Intervention	Control	Outcome
Barn 1-6år Förskollärare	Arbete med jämställdhet	Förskola	Erfarenheter av eller forskning kring arbete med jämställdhet

Tabell 1.2 Utformandet av sökblock på svenska med hjälp av PICO

Vad berättas av yrkesverksamma förskollärare/pedagoger om arbete med jämställdhet i pedagogisk utbildning för yngre barn (1-6år)?			
Population	Intervention	Control	Outcome
Barn 1–6 Små barn Yngre barn Förskolebarn Förskollärare Pedagoger	Arbete med jämställdhet Utbildning Pedagogik Pedagogiskt arbete Normer Normativitet Genus Queer Identitet Jämställdhetsarbete Normkritisk pedagogik Heteronormativitet	Förskola Pedagogisk verksamhet	Erfarenheter av eller forskning kring arbete med jämställdhet

Tabell 1.3 Utformandet av sökblock på engelska med hjälp av PICO.

What do professional preschool teachers/educators tell us about work with gender equality in pedagogical education for younger children (1-6 years)?			
Population	Intervention	Control	Outcome
Child Children 1-6 Toddlers Preschoolers Teachers Prechool teachers	Equality Inequality Identity Norms Normativity Norm Critical Sex Gender Heteronormativity Queer	Prechool Early Childhood Education Pedagogy	Experience of or research on gender equality work

Efter ett möte med bibliotekarie Thomas Palmqvist den 14 februari förändrades sökstrategin och de nya sökorden efter revideringen kommer presenteras tillsammans med synonymer för att bredda sökningen och antalet träffar. I *ERIC*, *ERC* och *Education database* går det att använda synonymer för att bredda sökningen, detta görs genom att skriva till exempel preschool OR "early childhood education", pedagog* OR education. Citationstecken markerar att det är hela begreppet som ska sökas och inte orden separat, detta kallas frassökning. Stjärnan kallas för trunkering och innebär att databasen lämnas fri att söka efter som oavsett ändelse (Pettersson, Kjellin & Palmqvist, 2020). Det är inte möjligt att söka på samma sätt i databasen *SWEPUB* utan där kommer sökorden behöva vara enstaka ord.

3.3 Informationssökning och datainsamling

Databassökningar kommer som tidigare nämnt att göras i *ERIC*, *ERC*, *Education database* och *SWEPUB* utan att begränsa publiceringsår. Den 20 februari inleddes databassökningarna och med sökorden *pedagogik*, *förskola* och *jämställdhet* blev resultatet i *SWEPUB* 10 träffar. Avgränsningen var då övrigt vetenskapligt samt att inga böcker, bokkapitel eller samlingsverk inkluderades. Andra sökningen gjordes i *ERIC* med sökorden *preschool OR "early childhood education"*, *pedagog**

och *gender equality* och gav 11 träffar. I den tredje databasen *Education research complete* användes samma sökord som tidigare och det gav 8 träffar. I den sista databasen som var *Education database* gav samma sökord 2 träffar. I ett försök att bredda den sista sökningen testades en ändring i det sista sökordet och *preschool OR "early childhood education"*, *pedagog** och *gender* gav 89 träffar. Då den omfattningen blev för omfattande för den här studiens omfång provade jag att studera träffarnas nyckelord och upptäckte att ordet *equity*, rättvisa, hade använts i flera av dem. En andra sökomgång inleddes därefter och i *Education database* med sökorden *preschool OR "early childhood education"*, *pedagog**, *gender equity* innebar nu 6 träffar. Samma sökord gav i *ERIC* 8 träffar och i *Education reasearch complete* 13 träffar. I alla databaser inkluderas endast studier som är peer reviewed. Sökningarna resulterade i totalt 37 stycken studier, artiklar, rapporter och avhandlingar. Materialet kommer att bearbetas i flera steg. Tabellen nedan är inspirerad av *PRISMA* (UNC, 2018) men istället för ett flödesschema presenteras urvalsprocessen på följande vis:

Tabell 2. Materialbearbetning enligt *PRISMA* (UNC, 2018).

Steg	Moment	Träffar
1	Vetenskapliga artiklar identifierade efter sökningar i databaserna	37
2	Allt material överförs till End Note	47
3	Radering av dubletter	28 (-19)
4	Relevansgranskning 1; titel och abstrakt	9 (-19)
5	Relevansgranskning 2: Fulltext läses	

3.4 Urvalsprocessen

I den här systematiska forskningsöversikten följer inklusionskriterier i nummerordning enligt Walker et al. (2019):

1. Studien är peer reviewed (granskad av forskare).
2. Handlar om barn i åldern 1-6.
3. Berör undersökningar relaterbara till ämnet arbete med jämställdhet.
4. Skrivna på engelska eller svenska.

Allt material fördes över till referenshanteringsystemet End Note där dubletter upptäcktes och raderades. Totalt rörde det sig om 18 raderade dubletter. Därefter gjordes en första relevansgranskning där studiernas titel och abstrakt lästes. Granskningen resulterade i att ytterligare 17 studier sorterades bort och inklusions- och exklusionskriterierna listas i en PICO-tabell nedan. De avgränsningar som gjorts beror på studiernas design och ämnesval. Exkluderade studier handlade om manliga pedagoger och män i förskolan, maskulinitetsnormer i förskolan, mammor till barn i förskolan eller lärarstudenter. De ämnen som berördes i de exkluderade studierna var bland annat social orättvisa, ekonomisk ojämlikhet, mångkulturell skola, ämnesdidaktik, frågor om arbetsmiljö och judiska högtider. Flera studier handlade ytterligare om barn i grundskolan eller i högre utbildningar. Den totala mängden av de inkluderade materialet som ska analyseras är 2 rapporter och 7 artiklar. I en systematisk forskningsöversikt ska studier inom ett forskningsområde sökas och kritiskt granskas för att därefter analyseras. Materialet ska uppvisa samanställning av den data som uppmärksammas i de lästa studierna. Då det som ska presenteras ska uppvisa en översikt av forskningsfältet bör mängden studier som används ses över, men det finns inga direkta regler för hur många som bör ingå (Eriksson Barajas et al., 2013). I den här forskningsöversikten kommer jag behöva ta hänsyn till tidsaspekten och de facto att jag står ensam som läsare. Det är vanligt att flera personer i team gör översikter eftersom de då kan läsa mer. På grund av tidsbrist kommer jag därför att exkludera doktorsavhandlingar från den här forskningsöversikten.

3.5 Inkluderade studier

Tabell 3. Översikt av inkluderat material.

Förkortning	Titel	År	Publicerad	Land
Axelsson, T. (2019).	Att tolka och praktisera jämställdhet i förskola och grundskola. Slutrapport av projektet Forskningsbaserad samverkan – med målet att förbättra jämställdhetsarbetet i Askersunds kommuns förskolor och grundskolor.	2019	Örebro Universitet	Sverige
Breneselovic, D. P. & Krnjaja, Ž. (2016).	Discourses on Gender in Early Childhood Education and Care (EXEC) Setting: Equally Discriminated Against	2016	Journal of Pedagogy	Serbien
Edström, C. (2010)	Gör det någon skillnad?: Tre arbetslags arbete med jämställdhet i förskolan	2010	Umeå Universitet	Sverige
Eidevald, C. (2011)	Jämställdhet med grund i vetenskap och beprövad erfarenhet	2011	Förskoletidningen	Sverige
Grace, K. & Eng, S. (2019)	Gender Socialization among Cambodian Parents and Teachers of Preschool Children: Transformation or Reproduction	2019	International Journal of Early Childhood	Kambodja
Hyland, N.E. (2010)	Social Justice in Early Childhood Classrooms: What the Research Tells Us.	2010	Young Children	USA
Karlson, I. & Simonsson, M. (2008).	Preschool Work Teams' View of Ways of Working with Gender--Parents' Involvement	2008	Early Childhood Education Journal	Sverige
Karlsson, I. & Simonsson, M. (2011)	A Question of Gender-Sensitive Pedagogy: Discourses in Pedagogical Guidelines	2011	Contemporary Issues in Early Childhood	Sverige
Lee-Thomas, K., et al. (2005).	Teacher Understandings of and Commitment to Gender Equity in the Early Childhood Setting	2005	Australian Journal of Early Childhood	Australien

3.6 Kvalitetsgranskning

Kvalitén på publicerade vetenskapliga artiklar varierar stort och därför är det av hög vikt att all litteratur i en forskningsöversikt kvalitetssäkras. Detta gäller för att kunna säkerställa kvalitén på den egna systematiska forskningsöversikten. Alla studier inkluderade i den här forskningsöversikten är *peer reviewed* och alltså granskade av forskare innan publicering. Frågor som blir viktiga att ställa är vad som kännetecknar hög kvalitet och vilka resultat som har störst tillförlitlighet och därför kan användas i utvecklandet av framtida riktlinjer inom pedagogiken. Det som ska undersökas för att säkra en studies kvalitet är syfte, undersökningsfrågor och design. Även urvalet, mätningen och resultatet (Eriksson Barajas et al., 2013). Därefter läses studiernas abstrakt och efter den granskningen inkluderas litteraturen som ska ingå i denna forskningsöversikt. De studier som inte ska ingå exkluderas. För att få en bild av hur etablerat och aktuellt materialet görs en tabell över deras *citeringar* på Google scholar. Det innebär hur många gånger de citerats i andra arbeten. Som nämnt tidigare är en systematisk forskningsöversikt inte kvalitativ eller kvantitativ men de material som ingår är det. Granskningen sker på olika sätt. I kvantitativa studier undersöks syftet, frågeställningarna, designen och urvalet. Att granska urval innebär att undersöka om urvalet är generaliserbart och representativt för en population. I kvalitativa studier granskas urvalet också men då handlar det om att kunna visa ett representativt resultat som skapar förståelse för undersökningsområdet (Eriksson Barajas et al., 2013).

3.7 Analysmodell

En innehållsanalys har gjorts för att studera likheterna och skillnaderna i de inkluderade studierna. Materialet har kategoriserats efter innehåll, författare, publiceringsår, land, metodval och teoretisk bakgrund. Syftet med den här studien är sedan att undersöka ur vems perspektiv materialet är skrivet och vad som övergripande berättas om arbete med jämställdhet och därtill vad som inte berättas. Den andra relevansgranskningen när materialet korrekturlästes i sin helhet resulterade i att några dominerande aspekter blev synliga och litteraturen syntetiserades. Likheter som dök upp var att deltagarna i studierna (pedagoger och lärare) verbalisade en avsaknad av konkreta metoder för arbete med jämställdhet i praktiken samt hur jämställdhetsarbetet kom att påverkas av vilka föreställningar förskollärare och pedagoger hade angående kön, genus och jämställdhet. I studierna återkom delar angående vårdnadshavares förväntade eller icke förväntade delaktighet i den pedagogiska verksamheten, olika metoder som deltagarna i studien använt sig av och stycken om barns identitetsskapande. Dessa likheter som detekteras resulterade i rubriksättningen nedan. Materialets ursprung och vetenskapliga ansats har också studerats. I sökandet efter mönster i en större mängd material kan det vara lämpligt med en innehållsanalys menar (Bergström & Boréus, 2018). Innehållsanalysen underlättar för läsaren genom att erbjuda struktur och överblick samt erbjuda underlag för jämförelser.

3.8 Forskningsetik

Höga förväntningar ställs på forskningen och de som bedriver den på grund av dess viktiga samhällsposition. Anledningen till att det talas om etik i forsknings-sammanhang är på grund av det ansvar som måste tas gentemot de som deltar i eller påverkas av forskningen. Det kan handla om barn, vuxna och djur. Det är därför högst relevant att kvalitén på forskningen är hög och opartisk. God kvalitet och etik inom forskningen handlar om att den är sanningsenlig, öppen, ärlig och granskande. Den ska vidare vara rättvis och organiserad. Forskaren ska stå opåverkad av egna/andras intressen och får aldrig stjäla någon annan forskares resultat (Vetenskapsrådet, 2017). När det handlar om etik i systematiska översiktsstudier blir situationen annorlunda i och med att de studier som används redan är etiskt granskade och publicerade. Då undersökningsfältet bygger på tidigare dokumenterad kunskap berör etiken därvid snarare forskningsöversiktens urval av litteratur samt dess presentation av resultatet. Förutom att ha blivit etiskt granskade bör allt material ingår redovisas och alla resultat presenteras (Eriksson Barajas et al., 2013).

3.9 Genomförande

Fas 1: Planering

- ❖ Val av forskningsfält och ämne
- ❖ Problemformulering utvecklas
- ❖ Syfte och forskningsfrågor formuleras
- ❖ Informationsmöte med UB om litteratursökning
- ❖ Referenshanteringsystemet End Note installeras
- ❖ Databaser och sökord urskiljs
- ❖ Tabeller görs för att dokumentera databassökningarna

Fas 2: Analys

- ❖ Vetenskapligt material urskiljs och förs över i End Note
- ❖ Dubbletter raderas
- ❖ Abstrakt och titlar läses
- ❖ Studierna inkluderas och exkluderas i urvalsprocessen
- ❖ Inkluderade studier läses i fulltext och syntetiseras

Fas 3: Rapport

- ❖ Resultatet kategoriseras med underrubriker
- ❖ Diskussion om både metod och resultat presenteras
- ❖ Konklusioner görs och framtida forskning föreslås

4. Resultat

Syftet med den här systematiska forskningsöversikten var att gå genom tidigare forskning om arbete med jämställdhet i det pedagogiska arbetet med yngre barn, närmare bestämt barn mellan ett och sex år. Materialet som granskades i studien skulle studeras utifrån två forskningsfrågor: vad berättas om arbete med jämställdhet i förskolan och vems perspektiv får synas i forskningen om arbete med jämställdhet? Genom att studera granskad litteratur om ämnet blev det möjligt att syntetisera och kategorisera dess innehåll och det är vidare så resultatet kommer att presenteras i följande avsnitt. Översiktens resultat är baserat på de likheter och skillnader som observerades i materialet.

4.1 Vetenskaplig ansats

I det material som ingick i den här systematiska forskningsöversikten var alla, det vill säga nio av nio studier skriva med kvalitativ ansats. Axelsson (2019) använder observationer och intervjuer som främsta datainsamlingsmetoder, Grace & Eng (2019) använder enbart intervjuer och Edström (2010) har i sin kvalitativa studie arbetat med intervjuer av förskollärare, fältsamtal och dokumentation. Eidevald (2011) beskriver i den vetenskapliga artikeln tidigare studier och videoobservationer, samt refererar till andra forskare samt till sin egen avhandling *Det finns inga tjejbestämmare* (Eidevald, 2009). Även här är ansatsen kvalitativ. Studien av Breneselovic & Krnjaja (2016) är även den kvalitativ och använder *The Mosaic method* i utförandet. Metoden beskrivs som ett kreativt sätt att ta tillvara på barns åsikter i forskning. Det handlar om att lyssna, konsultera, observera och intervjua men också låta barnen vara delaktiga i forskningen exempelvis genom att fotografera, filma och/eller spela in ljud. Hyland (2010) refererar till tidigare forskning i sin vetenskapliga artikel och använder en kvalitativ ansats, det gör även Karlsson & Simonsson (2011). Karlsson & Simonsson (2008) har enbart arbetat med gruppintervjuer som metod och Lee-Thomas, Sumsion & Roberts (2010) intervjuade och observerade pedagoger samt bjöd in dem till reflektiva samtal.

4.2 Perspektiv och ursprung

Materialet som bearbetats är nio stycken kvalitetsgranskade rapporter, tidskriftsartiklar och vetenskapliga studier. Av dessa nio utgår sju utifrån de vuxnas perspektiv och två från barnens. Sju studier utgår alltså från ett barnperspektiv, det vill säga vuxnas perspektiv på barn, och två från barns perspektiv. Edström (2010) skriver om pedagogers erfarenheter och det gör även Karlsson & Simonsson (2008), Karlsson & Simonsson (2011) och Lee-Thomas, Sumsion & Roberts (2010). Hyland (2010) låter forskarens perspektiv höras i artikeln och detsamma gör Eidevald (2011). Grace & Eng (2019) beskriver också pedagogers men även mödrars erfarenheter av och föreställningar om kön och pedagogiska ambitioner för pojkar och flickor. Perspektivet förflyttas hos Axelsson (2019) som utgår från barn, elever och pedagogers förståelse och praktiserande av jämställdhet, dock uttrycker författaren att det i studien inte var möjligt att låta förskolebarns röster bli hörda på grund av etiska och praktiska skäl (Axelsson, 2019, s.9). I Breneselovic & Krnjaja (2016) urskiljs förskolebarns perspektiv på jämställdhet. De inkluderade studierna visade sig variera i ursprungsland. Studierna i det här arbetet är utförda både nationellt och internationellt. De nationellt utförda studierna är Axelsson (2019),

Edström (2010), Eidevald (2011), Karlson & Simonsson (2008) och Karlsson & Simonsson (2011). Studien av Breneselovic & Krnjaja (2016) fokuserar på barn i Serbien, Grace & Eng (2019) är utförd i Kambodja och Hyland (2010) berör barn och pedagoger i USA. Studien om pedagogers förståelse och engagemang för arbete med jämställdhet i förskolan av Lee-Thomas, Sumsion & Roberts (2010) är utförd i Australien. I Karlsson & Simonsson (2008) beskrivs forskningsfältet om arbete med genusfrågor och jämställdhet i sig, samt pedagogernas perspektiv på arbetet som sparsam. De inkluderade rapporterna, studierna och artiklarna är publicerade från 2005 fram till 2019.

4.3 Vad berättas om arbete med jämställdhet i förskolan?

I den här forskningsöversikten har flertalet likheter i det bearbetade materialet kunnat urskiljas. Det handlar inledningsvis om författarnas verbalisering av avsaknaden av konkreta pedagogiska metoder för arbete med jämställdhet i praktiken. Axelsson (2019) uttrycker att han inte funnit några formulerade politiska mål om hur det praktiska arbetet med jämställdhet i förskolan eller grundskolan ska bedrivas. Inte heller vad det ska ledatill eller uppföljas. Karlsson & Simonsson (2011) skriver även de om avsaknaden av regelverk och beskrivningar av hur det i verksamheterna ska arbetas efter de politiska riktlinjer som finns. Ytterligare uttryckte flera av författarna att denna avsaknad av konkreta arbetsmetoder innebar att ansvaret för hur detta jämställdhetsarbete skulle bedrivas helt överläts till pedagogerna att utforma genom att undersöka vad som ses som problematiskt i verksamheten, vad som ska göras och med vilka metoder (Edström, 2010). Eidevald (2011) beskriver det som att praktiker lämnas ensamma utan några som helst metoder för att genomföra arbetet. Det innebär att pedagoger ges fria händer att tolka uppdraget när det som hade behövts är utvärdering för att peka ut verksamhetens utvecklingsområden samt driva arbetet vidare. Axelsson (2019) skriver också om detta och menar att variationen av tolkningar som görs utifrån jämställdhetsuppdraget innebär även variationer i vilken mån och hur pedagoger arbetar med jämställdhetsfrågor. Karlsson & Simonsson (2011) benämner friheten att tolka sitt uppdrag och befäster ytterligare att det har öppnat upp för att verksamma pedagoger själva kunnat utforma riktlinjer och vägledande texter i ämnet. Ett exempel på det är *Genuspedagogik* (Svaleryd, 2003) och *Flickor pojkar och pedagoger* (Wahlström, 2003). Dessa böcker nämns även av Eidevald (2011) och av Edström (2010).

Andra likheter som var återkommande i flertalet studier handlade om hur förskollärare och pedagoger såg på och hade för föreställning om binära kön. I Grace & Eng (2019) intervjuas mödrar och pedagoger (som bedriver pedagogisk förskoleverksamhet i hemmet) och beskriva förväntningar de har på barn baserat på deras (förväntade) könstillhörighet. Både mödrar och pedagoger uttrycker ord som delar in könen efter motsatsord. Flickor är skötsamma, respektfulla och lätthanterliga hemma och i skolan, medan pojkar är stökiga, gränslösa och bråkiga/svåra hemma och i skolan. Flickor är kontrollerbara och pojkar är okontrollerbara, enligt de intervjuade. Samtidigt som det i intervjuerna framkom att det ställdes olika förväntningar på flickor och pojkar, menade de flesta att flickor och pojkar visst var jämställda och hade samma förutsättningar. Anledningen till att de intervjuade uttrycker hur barnen är ”i skolan” är för att de syftar till hur det ser ut när barnen blir äldre. Eidevald (2011) skriver om observationer som gjordes i författarens avhandling *Det finns inga tjejbestämmare* att

bemötandet av barn vid måltidssituationer varierade baserat på könstillhörighet. Det observerades att i samtalet mellan barn och vuxna fick flickorna 78% av de öppna frågorna medan pojkarna endast fick 31%. Med öppna frågor menar Eidevald sådana som krävde mer utvecklade svar. I artikeln använder författaren sig av förenklingen att pedagoger ”vet” att pojkar och flickor språkliga utveckling skiljer sig åt. Det förekommer i litteratur och är en allmän föreställning menar Eidevald. Dock visar forskningen en annan sak och de skillnader som går att detektera i språkutvecklingen med största sannolikhet på att flickor och pojkar ges olika språklig träning. Karlson & Simonsson (2011) undersökte i sin studie två böcker som användes av förskolepersonal i utvecklingsarbetet av arbetet med jämställdhet. Dessa böcker har nämnts tidigare och var *Genuspedagogik* och *Flickor pojkar och pedagoger*, varpå båda författarna var utbildade erfarna förskollärare. I dessa böcker detekterade Karlson & Simonsson en tvetydighet. Flickor skulle stärkas i sin femininitet och pojkar i sin maskulinitet samtidigt som barnen också skulle utvidga gränserna för vad som var maskulint och feminint för att bredda och utvidga sina möjligheter och öppna upp för fler valmöjligheter i livet.

I studien av Karlsson & Simonsson (2008) beskrivs det hur förskollärare i sina förklaringar och beskrivningar om barns beteenden både tenderar att använda sig av socialt konstruerade och biologiskt baserade förklaringar. I samma studie påvisar författarna dessutom att flickor och pojkar har en historia inom utbildningsväsendet att ses som två olika grupper som bör bemötas på olika sätt på grund av sina olikheter. I studien av Lee-Thomas, K., et al. (2005) intervjuades förskollärare angående barn och könstillhörighet och de uttryckte påverkan som extern. Att könstillhörigheten var något som barn formade på grund av yttre påverkan från lärare, familj, leksaker och kläder exempelvis. Det menar författarna ger en bild av att barn som maktlös mottagare av information om och förståelse för könsidentitet. De intervjuade pedagogerna uttryckte också att barnen, trots att deras arbete med jämställdhet, fortsatte att leka könsuppdelat. Edström (2010) återger i sin studie hur intervjupersonerna hade föreställningar om olika briser barnen förväntades ha baserat på deras könstillhörighet. Pojkar förväntades brista i social kompetens och språk, och flickorna förväntades brista i självsäkerhet och mod.

I flera av studierna i forskningsöversikten beskrivs pedagogers inställning till och förståelse av arbete med jämställdhet som en avgörande faktor. Lee-Thomas, K., et al. (2005) menar att de läraren som intervjuades i studien hade en socialisationsteoretisk inställning till barn och barndom. Vidare skriver Lee-Thomas att lärarna beskrev kön som något som skapades externt, det vill säga konstruerades av omgivningen och att barn från tidig ålder går igenom en könande process. Konstuktion av könstillhörighet påverkas av utomstående och närstående men också av media, samt av faktorer som leksaker, kläder och attityder. I studien av Grace & Eng (2019) intervjuas både pedagoger men också mödrar som blivit utbildade till att hålla pedagogisk verksamhet för barn i sina hem angående arbete med jämställdhet. Författarna uttrycker vårdnadshavares starka cementering av könsroller. I studien beskrivs vuxnas viktiga och betydande roller vad gäller barns könsidentitet och förståelse för könsroller. Majoriteten av intervjupersonerna i Grace & Eng (2019) beskrivs ha *superficial gender equity awareness*, ytlig förståelse om arbete med jämställdhet. Mödrarna och lärarna var av uppfattningen om att de behandlade alla barn lika, oavsett kön, och att det i längden skulle leda till jämställdhet mellan könen. Pojkar och flickor skulle lära sig samma saker angående jämställdhet. Dock var

förslagen på hur detta skulle läras ut få. De intervjuade som inte hade ytlig förståelse för jämställdhet beskrevs i studien ha *transitional gender equity awareness* vilket innebar en förståelse som var mer övergripande men saknade strategier för fortsatt arbete. I studien intervjuades en lärare som besatt *transformative gender equity awareness* vilket beskrivs som en djupare förståelse för frågor om genus, rättvisefrågor, makt och jämställdhet samt pedagogiska strategier för att skapa medvetenhet om dessa frågor. Axelsson (2019) lade märke till att attityderna som uttrycktes angående förskolan och grundskolans jämställdhetsuppdrag nästan enbart var positiva. Pedagoger beskrev vidare i intervjuerna att deras intresse för frågor om jämställdhet väcktes av utbildningar och självreflektion. Samtidigt gav de uttryck för att deras kunskaper om arbete med jämställdhet var mer bristfällig än de inledningsvis hade trott. Intervjupersonerna i studien av Edström (2010) uttrycker att jämställdhetsfrågan är en del av ett större och mer samhällsligt problem och menar i sammanhanget pojkar och mäns utrymme i offentligheten.

Pedagogers inställning till arbete med jämställdhet varierar och Lee-Thomas, K., et al. (2005) beskriver att deltagarna i studien besatt kunskap baserade på teorier om barns utveckling och socialiseringsteorier. Författarna menar att om deltagarna hade vänt sig en aning åt det feministiska poststrukturalistiska hållet så hade andra insikter, kunskaper och förståelser kunnat vara resultat. Eidevald (2011) argumenterar för om förskoleverksamheten ska kunna vila på beprövad erfarenhet och vetenskaplig grund måste förskollärare både hålla sig uppdaterade och följa med i relevant forskning samtidigt som praktiken prövas, omprövas och diskuteras.

4.4 Arbete med jämställdhet i praktiken

För att komma igång med ett normkritiskt arbetssätt och för att arbeta med frågor rörande genus och jämställdhet i förskolan upptäckte Karlsson & Simonsson (2008) i sin studie att pedagogerna var tydliga med att de behövde och ville öka sin förståelse. Innan och under tiden som arbetet med jämställdhetsfrågor inleddes i verksamheten utbildade sig pedagogerna. Målet med arbetet var enligt pedagogerna att i framtiden kunna erbjuda alla barn samma möjligheter och bredda sin förståelse för genusfrågor och utmana stereotypa föreställningar om kön.

Ett steg mot att arbeta med jämställdhet i förskolan uttrycktes i Karlsson & Simonsson (2011) som gender-sensitive pedagogy som innebar att utforma nya rutiner och planera om rummen och leksakerna på förskolan. I studien talade även pedagogerna om att barnen delades in i könade grupper i hopp om att skapa trygga rum och situationer. Att dela in barn i könade grupper är en kompensatorisk pedagogisk metod vars syfte är (var) att träna flickor/pojkar maskulina/feminina egenskaper (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2014). Leksaker och rum kunde också planeras på ett sätt som inte skulle verka kodat efter kön. Det kunde även språket göra om istället för att kategorisera barnen tilltalades de med sina namn eller ”du” och som ”kompisar” som grupp. Axelsson (2019) beskriver denna jämställdhetspraktik och benämner den könsavkodande, men också inkluderande och icke-särskiljande. Hyland (2010) beskriver kritisk pedagogik som ett sätt att arbeta med frågor rörande arbete med rättvisefrågor som jämställdhet i förskolan. Det är då relevant att verksamheten ser över de föreställningar som finns angående marginaliserade grupper men också privilegier och makt. Genom att göra det kan pedagoger och lärare utbildas i att upptäcka orättvisor och samtidigt ta reda på vilka verktyg

som kan användas i arbetet mot att förbättra situationen för alla människor. Att arbeta med jämställdhetsfrågor tillsammans med yngre barn uttrycker Hyland (2010) kräver närvarande pedagoger som hjälper och stöttar barnen att se och ifrågasätta normer om kön, sexualitet, klass och etnicitet. Det är på samma sätt barn kan få upp ögonen för olika normers maktbalanser. I artikeln befäster Hyland att lärare måste uppmärksamma de barn som kommer från familjer som inte har samma förutsättningar som barn från vita medelklass-hem. Genom att praktisera rättvisepedagogik kan lärare öka barns medvetenhet om orättvisor och i förlängningen arbeta mot ett bättre och mer jämställt samhälle. Ett arbetssätt som Axelsson (2019) beskriver som vanligt att pedagoger kartlägger könsmönster. De studerar då exempelvis talutrymme, sociala relationer, lekmiljöer, språkbruk och konflikter. Pedagogerna strävade samtidigt efter att ge flickor och pojkar andra och mer varierade bilder av genus än de som presenteras i populärkultur. Författaren uttrycker också att uppföljning och utvärdering av det pedagogiska arbetet är en självklarhet för utveckling. Eidevald (2011) uttrycker att i arbete med jämställdhet måste förskollärare och pedagoger bli medvetna om att kön har betydelse för vilket bemötande barnet får och därefter fundera över hur barn kan utmanas vad gäller intressen och förmågor. Det är så vi utmanar stereotyperna könsroller.

För att angripa barns uppfattningar och föreställningar om traditionella könsnormer detekteras vårdnadshavares förväntade delaktighet i flera studier. I Karlsson & Simonsson (2008) beskrivs vårdnadshavare som viktiga deltagare på resan mot *gender-sensitive pedagogy*. Det innebär att de bör få vetskap om vilka teorier och mål som verksamheter arbetar efter och strävar mot. Som förskollärare är uppdraget på så sätt både formellt och informellt menar författarna. Vidare i Karlsson & Simonsson (2008) befäster pedagogerna vikten av att information från förskolan bör kunna tas med alla föräldrar, oavsett kön, och att det är en del av arbetet med genusfrågor och jämställdhet. I Axelsson (2019) uttrycker pedagogerna att relationerna till vårdnadshavarna gynnas av ett professionellt förhållningssätt. Samtidigt krävs det att pedagogerna blir stöttade i *detta* för att bemötandet ska fungera så bra som möjligt och motstånd ska kunna hanteras på ett bra sätt.

Vårdnadshavare delaktighet i barns pedagogiska utbildning varierar nationellt och internationellt. I Karlsson & Simonsson (2008) beskrivs samspelet mellan vårdnadshavare och förskollärarna som traditionsenligt och förväntad. Gränserna mellan hemmet och förskolan är suddiga menar författarna, medan det ser annorlunda ut internationellt. På Filippinerna arbetar pedagoger och lärare med *gender-fair education* vilket innebär att arbetet med jämställdhet och rättvisefrågor räknas vara något som ska tillämpas både av utbildningsväsendet och familjen genom delat föräldraskap, beslutsfattande, arbete i hemmet, samt avskaffandet av mäns våld mot kvinnor. Jämställdhetsarbetet i Japan benämns *gender-free education* och det varierar hur involverade vårdnadshavarna är i det pedagogiska arbetet. Detta eftersom pedagoger och lärare upplever att traditionella könsroller återspeglas i samhället och inom familjerna och på så vis begränsar arbetet med rättvis- och jämställdhetsfrågor i förskolan och skolan (Karlsson & Simonsson, 2008).

4.5 Barns identitetsskapande och syn på jämställdhet

Axelsson (2019) vars studie handlar om barn i förskolan observerar och intervjuar även barn i

grundskolan, framförallt i årskurs två, fem och nio. Majoriteten av de barn som uttrycker sig menade att jämställdhet ska vara en självklar rättighet. Detta oberoende av den intervjuades könstillhörighet. I Breneselovic & Krnjaja (2016) beskrivs barns sätt att se på kön som stereotypifierande, eller också som "Gender segregation". Barnen har i studien fotograferat olika saker som de tycker om och inte, exempelvis lekmiljöer, därefter samtalar forskarna med barnen om fotografierna. I samtalen återspeglas stereotypa föreställningar om genus i relation till funktioner, kläder, leksaker eller aktiviteter. Breneselovic & Krnjaja (2016) beskriver att barns könande och könsegregerande kan ses som ett sätt att kategorisera och skapa ordning och social kunskap sin vardag och de som befinner sig i den. Vidare menar författarna att barn måste få verktyg att utmana dessa könsstereotyper samt att barns ytterligare behöver vuxnas stöd i sitt identitetsskapande. Studien lägger vikt vid att framtida forskning om barn och genus finns att hämta hos barnen själva. I deras historier ligger nyckeln till rättvis och jämställd utbildning. Samtidigt menar forskarna att pedagogernas perspektiv måste belysas för att synliggöra deras syn på och uppfattning om genus. Pedagoger bör ifrågasätta sina handlingar och vuxen-barn-relationer för att arbeta för att undvika könssegregering och traditionella föreställningar om kön i hopp om att kunna förändra verksamheten. Karlsson & Simonsson (2008) uttrycker i sin studie att nutidens barn inte enbart förväntas konstruera sin egen barndom utan också sin könsidentitet. Forskning rörande konstruktion av genus och om barns identitetsskapande i förskolan och skolan visar exempel på flickor som "hjälpfröknar" och pojkar som uttrycker en vilja att vara maskulina och då samtidigt undvika det som är feminint kodat. Grace & Eng (2019) skriver att barn tidigt i livet inleder sin resa mot förståelse för begrepp och diskurser som handlar om identitet kopplat till kön. Åsikter som uttrycks i barns omgivning finns med i skapandet av denna grundläggande förståelse för könstillhörighet, vilket både kan vara begränsande och frigörande. Det kan handla om influenser, erfarenheter och upplevelser från skolan och hemmet. Barns identitetsskapande går hand i hand med vuxna som stöttar och hjälper till i det utvecklingsarbetet. Edström (2010) argumenterar för skillnaden mellan att se på barn som *beings* eller *becomings* då intervjupersonerna i studien hade olika positioneringar. När fokus ligger på vad barn ska bli istället för vad barnet redan är blir perspektivet bekymmersamt menar Edström.

Berättelser om kön är dessutom tätt sammankopplade med berättelser och föreställningar om sexualitet och heteronormativitet menar Hyland (2010). Hur vuxna uttrycker sig i dessa frågor påverkar barns föreställningar om sexualitet och könsnormer, vilket kan vara skadligt om åsikterna som uttrycks är homofoba.

4.6 Ojämställdhet och motstånd

I Axelsson (2019) behandlas pedagogers *bemötande och bedömningar* i samtliga intervjuer. Medan någon talar om att tjejer och killar blir rättvist bemötta, talar andra om att antingen killar eller tjejer kan favoriseras av lärare. De vanligaste exemplen på frågor som handlar om rättvis mellan tjejer och killar handlar svaren ofta om att de intervjuade anser att killar i någon mån missgynnas. De exempel som ges av både tjejer och killar är att lärare inte ser killar lika mycket, att tjejer får mer och bättre hjälp och att tjejers prestationer värderas högre även när killar presterar lika bra. En kille berättar till och med att han aldrig blivit omtyckt i skolan, i alla fall

inte innan han började högstadiet. Samtidigt påtalas det i alla intervjuer att killar, på gruppnivå, inte lägger ner lika mycket tid som tjejer på skolarbetet. Att tjejers prestationer värderas högre och att killar inte lägger ner lika mycket tid på skolarbetet, talas alltså fram parallellt i intervjuerna. Gällande *elev-elev-relationer* framkommer det i intervjuerna att vissa tjejer fungerar som hjälpredor åt vissa killar. Ingen nämner dock något exempel på motsatsen.

Hyland (2010) betonar i sin studie hur befolkningen i USA blir allt mer socialt, etniskt, kulturellt och språkligt varierad och att uppväxtvillkoren lägger grunden för vilken typ av människa barnet växer upp till. Grundläggande värderingar om kön, klass, etnicitet, sexualitet i relationer till frågor om makt och privilegier börjar tidigt skapas av barnet och hemmiljön är en stark påverkan. Hyland menar att konsekvenserna för barnets utveckling och skapandet av värderingar påverkar inte bara individen utan i längde även för samhället. Statistiskt växer barn i "icke-traditionella hem" (där traditionella hem innebär vita heterosexuella medelklasshem) upp och får lägre betyg och sämre förutsättningar till ett drägligt liv. På grund av den ökade segregation i det amerikanska samhället framgår det i studien att det redan från tidig ålder är av hög vikt att barn får utbildning om demokrati, jämlikhet och rättvisefrågor. Författarna använder sig av termen *equity pedagogy*, rättvisepedagogik (min översättning) vilket är en pedagogik som utgår från att ojämlikheten i samhället beror på strukturer som upprätthålls av oss alla. Strukturer som gynnar vissa och missgynnar andra. I studien fokuserar Hyland på två pedagogiska inriktningar som hamnar under paraplybegreppet rättvisepedagogik, nämligen kritisk pedagogik och *culturally relevant teaching*, kulturellt lärande (min översättning).

I Breneselovic & Krnjaja (2016) benämns förskolan som "feminiserad" och vidare uttrycks att flickor tendrar att gynnas och pojkar missgynnas av detta. Flickor, menar författarna, har ett beteende som korresponderar väl med denna feminiserade verksamhet och har lättare än pojkar att se förebilder i kvinnliga pedagoger. Även i Hyland (2010) används termen feminiserad men här handlar det istället barns läskunnighet. Att läskunnighet anses vara feminint innebär i utsträckningen att den inte kan vara maskulin och att pojkars läskunnighet är marginaliserad. I både Breneselovic & Krnjaja (2016) och i Hyland (2010) framkommer det att barn har uttryckt frågor om huruvida lärare gillar pojkar eller inte. Deras förklaring till varför frågan ställs är att flickor är smartare än pojkar och därför mer omtyckta av lärarna.

Trots att det var ovanligt så förkom det i Axelsson (2019) att pedagoger visade motstånd mot arbete med jämställdhet. De menade då arbetet "gått för lång". Motstånd uttrycktes även kring det icke-binära pronomenet *hen*, vilket de menade att de inte skulle använda sig av. Edstöm (2010) tar upp barns reaktioner på arbete med jämställdhet och menar att det är en plats där barnens röster sällan blir hörda. Intervjupersonerna i studien menade att barnen på förskolan var relativt omedvetna om jämställdhetsfrågor. De hävdade ytterligare att det var kunskap som barnen skulle "få" när de blev äldre. I Edströms studie påvisade vissa barn motstånd. Det handlade om att äldre pojkar uttryckte åsikter om vad flickor inte får göra, eftersom det är pojkarnas uppgift/roll/plats. Exempel på detta var att slåss med svärd.

5. Diskussion

I följande studie har en systematisk forskningsöversikt gjorts i syfte att undersöka forskningsfältet om arbete med jämställdhet i förskolan i hopp om att kunna urskilja vad som berättas och samtidigt inte berättas om det pedagogiska arbetet. Avsikten var även att besvara ur vems perspektiv som forskningen skildras. I studien har nio vetenskapliga rapporter, artiklar och studier bearbetats och det som blev synligt då vara att alla nio var kvalitativa och att majoriteten av materialet kom från Sverige medan resterande 4 kom från Serbien, Australien, USA och Kambodja. I flera studier nämndes förskollärares och pedagogers inställning till arbete med jämställdhet men också vilken inställning som deltagarna i de olika studierna hade till frågor om genus, kön och barns roll i skapandet av (könad) identitet. Återkommande var även avsaknaden av pedagogiska och konkreta arbetsmetoder i policydokumenten.

I följande avsnitt kommer valet av metod och resultatet att diskuteras mot bakgrund av tidigare forskning samt utifrån studiens syfte och forskningsfrågor.

5.1 Metoddiskussion

För att undersöka forskningsfältet om pedagogiskt arbete med jämställdhet gjordes en systematisk forskningsöversikt. Målet med att göra en systematisk forskningsöversikt var att söka, kritisera och granska tidigare forskning. Ytterligare syftade metodvalet till att på ett statistiskt, uppdelat och kategoriserande sätt skriva fram ett resultat på ett sätt som gör det möjligt och underlättar för läsaren att granska den på grund av den tydliga presentationen av utförandet (Eriksson Barajas et al., 2013). I metodavsnittet beskrivs tillvägagångssättet metodiskt och ingående. Inledningsvis gjordes sökning tillsammans med ansvarig bibliotekarie på universitetsbiblioteket och därefter gjorde databassökningar i de fyra pedagogiska databaserna *ERIC*, *ERC*, *Education database* och *SWEPUB*. Sökorden detekterades med hjälp av sökverktyget *PICO* och formulerades på samma sätt i de tre internationella databaserna men på svenska i den nationella databasen *SWEPUB*. Den slutgiltiga sökningen resulterade i 37 *peer reviewed* rapporter, artiklar och studier som avgränsades med hjälp av relevansgranskningar, korrekturläsningar och radering av dubletter. Slutligen inkluderades nio studier i följande forskningsöversikt. Materialet bearbetades och kategoriserades med hjälp av en vägledande tabell (se bilaga 7). De kategorierna som blev betydelsefulla för resultatet var litteraturens publiceringsår, ursprungsland, perspektiv, vetenskaplig ansats och berättelser om arbete med jämställdhet. Systematiska forskningsöversikter har jämförts med narrativa översikter och då ansetts vara mindre partisk. Detta menar vissa är för att litteraturen som används i narrativa översikter väljs ut för att stödja sin tes (Greenhalgh et al, 2018). Efter att ha genomfört en systematisk forskningsöversikt hävdar jag att även detta sätt att skriva översikter på är delvis partiska. Detta då uppsatsens ämne, databaserna, sökorden och urvalet partiskt är valda av författaren själv. Uppsatsens systematiska metod har enligt mig varit ultimata för studiens syfte, nämligen att jämföra vad intervjuade och observerade förskollärare och pedagoger uttrycker i forskningen om deras arbete med jämställdhet. Detta trots att det inte varit helt lätt att göra dessa jämförelser på ett kritiskt och problematiserande sätt.

5.2 Resultatdiskussion

Alla nio inkluderade studier var skrivna med kvalitativ ansats vilket gav en bild av det forskningsfält översikten fokuserade på. Kvantitativ forskning är ofta resultatnriktad på ett sätt som kvalitativ forskning inte är, vilket den också mottagit kritik för. Att materialen i följande studie är kvalitativa kan bero på att hänsyn tas till den mänskliga faktorn. Kvalitativa studier har människors tolkningsföreträde och/eller deras olika och unika erfarenheter av livet i beaktning på ett sätt kvantitativ forskning inte har. Kvantitativ forskning strävar mot ett representativt urval och ett generaliserbart resultat. Bryman (2018) beskriver att det finns en önskan om att bli medveten om vad som pågår i den andra människans medvetande i kvalitativ forskning. De inkluderade studierna utspelar sig alla i de yngre barnens pedagogiska miljö och eller tillsammans med människor som arbetar där.

5.2.1 Perspektiv och ursprung

En övervägande majoritet av det analyserade materialet utgick från förskollära/pedagogernas syn på barnen, det vill säga ett barnperspektiv. Av nio studier utgick en från (förskole)barns perspektiv. De fick delta i studien, fotografera sina pedagogiska miljöer, rita och samtala kring det. Mot bakgrund av tidigare forskning kan en anledning till det vara att strävan efter att fånga barns perspektiv är stark, men kunskapen om hur materialet från observationer, intervjuer med barn ska tas om hand är bristfällig. Det är idag inte helt självklart hur lärande om barns perspektiv genom empirisk forskning ska bearbetas och återanvändas i verksamheten (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2003). De nio inkluderade studierna och artiklarna har publicerats från 2005 fram till 2019. Det var under 2000talets första decennium som utbildning började kritiserats rörande frågor om makt, jämlikhet och normer. Fokus var queerteoretiskt perspektiv, kritisk och feministisk pedagogik, genuspedagogik, poststrukturalistiska perspektiv på makt och intersektionella perspektiv (Björkman & Bromseth, 2019). Det som lade grunden för hur förskolan idag arbetar med frågor om jämställdhet inleddes i början av 2000talet och sedan dess har det jämställdhetspolitiska arbetet kunnat utvecklas där (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2014). Anledningen till att de inkluderade träffarna inte har fler år på nacken är förmodligen för att forskningsfältet inte heller har det.

5.2.2 Berättelser om arbete med jämställdhet

I Axelsson (2019), Karlsson & Simonsson (2011), Edström, 2010) och Eidevald (2011) diskuteras avsaknaden av pedagogiska verktyg för yrkesverksamma förskollärare och pedagoger i arbetet med jämställdhet. Grace & Eng (2019), Eidevald (2011), Karlsson & Simonsson (2011), Karlsson & Simonsson (2008), Lee-Thomas, K., et al. (2005) och Edström (2010) beskriver i sina studier hur förskollärares och pedagogers syn på barns könsidentitet varierade och påverkade hur verksamheten arbetade med frågor om jämställdhet. Lee-Thomas, K., et al. (2005), Grace & Eng (2019), Axelsson (2019), Edström (2010) och Eidevald (2011) uttrycker dessutom att pedagogers varierade uppfattning av och inställning till arbete med jämställdhet påverkar hur utfallet blir.

Det faktiska arbetet med jämställdhet som beskrevs i studierna varierade en del medan vissa punkter återkom. Det rörde sig om de yrkesverksammans möjlighet till fortbildning inom ämnet

(Karlsson & Simonsson, 2008), att se över verksamhetens rum och material (Karlsson & Simonsson, 2011) och användandet av kritisk pedagogik (Hyland, 2010). Axelsson (2019) argumenterar i sin studie för att pedagoger bör observera verksamheterna för att bli medvetna om vilka könsmönster som går att utläsa, för att därefter kunna arbeta med dem. Eidevald (2011) är på liknande spår och befäster att vuxna, samtidigt som könsmönster observeras, behöver bli medvetna om vilken betydelse som könsidentitet och uttryck har för vilket bemötande barnet får. Vårdnadshavares delaktighet diskuteras i Karlsson & Simonsson (2008) och Axelsson (2019).

Axelsson (2019), Breneselovic & Krnjaja (2016), Karlsson & Simonsson (2008), Grace & Eng (2019) och Hyland (2010) behandlar frågor om barns identitetsskapande, syn på jämställdhet och könstillhörighet. I sammanhanget nämner Edström (2010) även förskollärares och pedagogers syn på barn i relation till kunskap.

I flera av studierna behandlades blev det relevant att samtidigt tala om ojämställdhet. I Axelsson (2019) fick intervjupersonerna samtala om vilket bemötande de upplevde att barnen fick beroende på deras könstillhörighet. Axelsson skriver också om att vissa pedagoger, om än få, uttryckte motstånd angående arbete med jämställdhet och hävdade att det "gått för långt" utan att kunna utveckla detta. Hyland (2010) sätter fingret på segregation och ojämställdhet mellan människor beroende på etnicitet och klasstillhörighet, men skriver även om att flickor premieras och därför är deras läsförståelse bättre än pojkarnas. Breneselovic & Krnjaja (2016) uttrycker i sin studie att förskolan blivit "feminiserad" på grund av dess höga andel kvinnliga pedagoger och anser att det leder till ojämställdhet. Edström (2010) är den enda av nio inkluderade studier som skriver om barns reaktioner på arbete med jämställdhet som kunnat urskiljas. Det rörde sig om hur äldre pojkar hade åsikter om vad flickor fick och inte fick leka.

6. Konklusioner

I följande forskningsöversikt har nio rapporter, vetenskapliga tidskriftsartiklar och studier analyserats i syfte att få en övergripande bild av forskningsfältet som handlar om arbete med jämställdhet i förskolan. Bakomliggande intresse var att å ena sidan se över den jämställdhetspolitiska arena som förskolan och andra pedagogiska arenor för yngre barn faktiskt är. Å andra sidan att försöka ta reda på varför det trots denna jämställda inställning skiljer sig så i kvalitet och utförande. Vidare undersöktes vilket perspektiv som togs i den aktuella forskningen. Det visade sig att sju av nio studier skriva om förskollärare/pedagoger, barn och deras möte med arbete med jämställdhet är skrivna ur ett barnperspektiv samt är kvalitativa studier. Endast två av studierna handlade om barns upplevelser av arbete med jämställdhet. I materialet berättades det att inställningen till och förståelsen för jämställdhet varierade både nationellt och internationellt samt att inga konkreta metoder fanns beskriva hur arbetet skulle utföras. Bara att det skulle utföras. I Breneselovic & Krnjaja (2016) beskrivs förskolan (arenan för pedagogiskt arbete med yngre barn) som feminiserad på grund av det höga antalet kvinnor som arbetar där och det menade Hyland (2010) även påverkade vem som blev utmanad i läsförståelse.

I den här forskningsöversikten beskrivs att arbete med jämställdhet ingår i förskolans värdegrund och att Sverige sedan 2006 har en jämställdhetsdelegation som ska ge tyngd till detta viktiga arbete. I delegationen beskrivs det att värdegrunden ska genomsyra allt arbete och att alla involverade i förskolan därför bör vara involverade. Det handlar om det förhållningssätt som de vuxna inom förskolan präglar innehållet i verksamheten med (SOU 2006, p. 75). Arbete med jämställdhet, genuspedagogik, normkritisk pedagogik och jämställdhetsarbete handlar om inkludering och som Hellman (2013) skriver så är det de vuxnas ansvar att underlätta denna inkludering för barn för att utvidga normaliteten och den sociala gemenskapen. De variationer som går att utläsa i litteraturen angående kunskap, förståelse, engagemang ger en förståelse för hur och varför som kvalitén i det pedagogiska arbetet är så olik. I litteraturen går det inte bara att urskilja stora spridningar angående hur pedagoger och förskollärare förstår arbete med jämställdhet utan även barnsyn, förståelse för identitetsskapande, kön, genus och könstillhörighet. Så även om arbete med jämställdhet värderas högt både nationellt och internationellt så framgår det fortfarande att yrkesverksamma sitter på olika kunskapsbanker och att konkreta arbetsmetoder både saknas och önskas.

6.1 Framtida forskning

I denna studie företräds och analyseras enbart nio vetenskapliga rapporter, tidskriftsartiklar och studier på grund av tidsbrist och rimlig arbetsbelastning. I urvalet som gjordes exkluderades flera doktorsavhandlingar som var av intresse för mig som författare till följande studie och om premisserna varit annorlunda hade de inte exkluderats. För att bredda förståelsen kring arbete med jämställdhet i förskolan hade det varit högt intressant att utöka antalet inkluderade studier för framtida forskning. I följande systematiska forskningsöversikt och i det resultat som presenterats kan det även konstateras att det finns en avsaknad av kvantitativa studier och pedagogisk utbildning för yngre barn och arbete med jämställdhet. Vidare blir det dessutom tydligt att det saknas forskning där barns perspektiv, upplevelser av och tankar om arbete med jämställdhet står i fokus. I övervägande majoritet är det nämligen

förskolläraernas och pedagogernas perspektiv som representeras i det utvalda materialet. I enbart två studier kom barns röster till tals och inte i någon av de nio inkluderade studierna nämndes förskolechefens perspektiv på arbete med jämställdhet i verksamheten. I framtida forskning är därför detta två perspektiv som behöver inkluderas.

I förordet till den här studien beskriver jag en personligt upplevd händelse där en pappa kom fram till mig med upprörd uppsyn vid frukosttid på den förskola jag arbetade vid och frågade mig rakt ut i barngrupp ”Har du sagt till mitt barn att flickor kan känna sig som pojkar och pojkar kan känna sig som flickor?”. Situationen fick mig att fundera över hur det kunde komma sig att en vårdnadshavare som brukar förskolan inte var införstådd med vad det stod i dess läroplan. Tilläggas bör att det i den här specifika situationen ej rörde sig om språkförbistringar. Händelsen fick mig att fundera över föräldraperspektiv och vårdnadshavares tillträde till och förstå för den pedagogiska verksamhet där deras barn vistas. Det finns ett gap mellan studenter, pedagoger och vårdnadshavare. Det finns även svårigheter med att ta hänsyn och lyssna till vårdnadshavares åsikter och samtidigt arbeta enligt styrdokumentet. Fokus för framtida forskning hade på grund av detta kunnat vara att studera hur vårdnadshavare ser på arbete med jämställdhet i förskolan, vad vet de om värdegrundsuppdraget och hur kan de bli en del av utvecklingsarbetet.

Avslutningsvis kan det konstateras att det inte någonstans i det utvalda materialet diskuterades vilka frukter som arbete med jämställdhet hade gett. Det går att ifrågasätta varför det saknas konkreta arbetsmetoder för yrkesverksamma inom professionen att göra jämställdhet i praktiken när det i jämställdhetsdelegationen står att det ska genomsyra allt och beröra alla. I framtida forskning hade det varit intressant att samtala med pedagoger och förskollärare om alternativa åtgärder som de hade varit öppna för vad gäller sådana arbetsmetoder. Vidare saknas forskning om vilka pedagogiska berättelser och resultat som kunnat urskiljas i de verksamheter som genomgått fortbildningar och arbetat aktivt med jämställdhetsfrågor. Med hjälp av praktikinära forskning hade både barns och förskollärares erfarenheter av ett sådant arbete kunna studeras och förhoppningsvis även kunnat utvärderas tillsammans med inkluderade parter. I hopp om att kunna bidra till ett utvecklingsarbete som tar arbete med jämställdhet på allvar lever drömmen samtidigt om likvärdig utbildning för alla barn vidare.

7. Referenslista

- Bergström, G., & Boréus, K. (Red.) (2018). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Upplaga 3). Stockholm: Liber.
- Björkman, L. & Bromseth, J. (red.) (2019). *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Darj, F. & Bromseth, J. (2010). *Normkritisk pedagogik: makt, lärande och strategier för förändring*. Uppsala: Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet.
- Eek-Karlsson, L. (2012). Förgivet taganden och utmaningar. I Elmeroth, E. (red.). *Normkritiska perspektiv: i skolans likabehandlingsarbete*. (s.11-27) Lund: Studentlitteratur.
- Eidevald, C. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. Diss.. Jönköping.
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. (1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur.
- Flato, D. & Hulth, M. (2019). *Gör det jämställt: praktiskt jämställdhetsarbete i förskola, skola och fritidshem*. Halmstad: Jämställt.
- Greenhaigh, T., Thorne, S., Malterud, K. (2018) *Time to challenge the spurious hierarchy systematic over narrative reviews?* Eur J Clin Invest., 29th of January, 2018.
- Göteborgs Universitetsbibliotek (2020). *Databaser*. Hämtad 2020-02-13 från <https://www.ub.gu.se/sv/databaser/sok>
- Hedlin, M. (2010). *Lilla genushäftet 2.0: Om genus och skolans jämställdhetsmål*. Växjö: Linnéuniversitetet. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-13490>
- Hellman, A. (2013). *Vardagsliv på förskolan ur ett normkritiskt perspektiv*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Lenz Taguchi, H., Bodén, L. & Ohrlander, K. (red.) (2011). *En rosa pedagogik: jämställdhetspedagogiska utmaningar*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Lundin, M. (2012). Heteronormativitet – vad är det? I Elmeroth, E. (red.). *Normkritiska perspektiv: i skolans likabehandlingsarbete*. (s.59-74) Lund: Studentlitteratur.

Martinsson, L. & Reimers, E. (red.) (2014). *Skola i normer*. (2. [omarb.] uppl.) Malmö: Gleerup.

Pettersson, A. Kjellin, D & Palmqvist, T. (2020). *Informationssökning vid översiktsstudier*. Opublicerat manuskript.

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2003). Delaktighet som värdering och pedagogik. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, årg. 8 nr 1–2 s 70–84 issn 1401-6788

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2018). *Läroplan för förskola*. (SKOLFS 2018:50). Hämtad från <https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan/laroplan-lpfo-18-for-forskolan>

Skolverket (2020). *Jämställdhet i förskolans läroplan*. Hämtad 2020-02-12 från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/jamstallldhet-i-forskolans-laroplan>

Statens Offentliga Utredningar (2006). *Jämställdhet i förskolan: Om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Slutbetänkande (p. 75). Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

UNC. (2018). Prisma statement. Hämtad den 20 februari 2020 från <https://guides.lib.unc.edu/systematic-reviews/prisma>

UNICEF (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter* Stockholm: UNICEF, Sverige.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. www.vr.se

Walker, D., Sepulveda, S.J., Hoff, E., Rowe, M.L., Schwartz, I.S., Dale, P.S., Peterson, C.A., Diamond K., Goldin-Meadow, S., Levine S.C., Wasik, B.H., Horm, D.M., & Bigelow, K. (2019). Language intervention research in early childhood care and education: A systematic survey of the literature. *Early Childhood Research Quarterly* <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2019.02.010>

Wedin, E. (2018). *Jämställdhetsarbete i förskola och skola*. (Fjärde upplagan). Stockholm: Norstedts Juridik.

Bilaga 1

Referenslista över inkluderade studier

- Axelsson, T. (2019). *Att tolka och praktisera jämställdhet i förskola och grundskola Slutrapport av projektet Forskningsbaserad samverkan – med målet att förbättra jämställdhetsarbetet i Askersunds kommuns förskolor och grundskolor*. Örebro, Örebro universitet.
- Breneselovic, D. P. & Krnjaja, Ž. (2016). *Discourses on Gender in Early Childhood Education and Care (ECEC) Setting: Equally Discriminated Against*. *Journal of Pedagogy* 7(2): 51-77.
- Edström, C. (2010). *Samma, lika, alla är unika En analys av jämställdhet i förskolepolitik och praktik*. Umeå, Institutionen för Naturvetenskapernas och matematikens didaktik, Umeå universitet.
- Eidevald, C. (2011). *Jämställdhet med grund i vetenskap och beprövad erfarenhet*, *Förskoletidningen*. 36:1, s. 6-11.
- Grace, K. & Eng, S. (2019). *Gender Socialization among Cambodian Parents and Teachers of Preschool Children: Transformation or Reproduction*. *International Journal of Early Childhood* 51(1): 93-107.
- Hyland, N. E. (2010). *Social Justice in Early Childhood Classrooms: What the Research Tells Us*. *Young Children* 65(1): 82-87.
- Karlsson, I. & Simonsson, M. (2008). *Preschool Work Teams' View of Ways of Working with Gender--Parents' Involvement*. *Early Childhood Education Journal* 36(2): 171-177.
- Karlsson, I. & Simonsson, M. (2011). *A Question of Gender-Sensitive Pedagogy: Discourses in Pedagogical Guidelines*. *Contemporary Issues in Early Childhood* 12(3): 274-283.
- Lee-Thomas, K., et al. (2005). *Teacher Understandings of and Commitment to Gender Equity in the Early Childhood Setting*. *Australian Journal of Early Childhood* 30(1): 21-27.

Bilaga 2

Sökdokumentation av databassökningar

Datum	Databas	Sökord	Avgränsningar	Träffar
2020-02-20	SWEPUB	Pedagogik, Förskola, Jämställdhet	”Övrigt vetenskapligt” Inga böcker, bokkapitel eller samlingsverk	10
2020-02-20	ERIC	Preschool OR "Early childhood education", Pedagog*, Gender equality	Peer reviewed	11
2020-02-20	ERC Education research complete	Preschool OR "Early childhood education", Pedagog*, Gender equality	Peer reviewed	8
2020-02-20	Education database	Preschool OR "Early childhood education", Pedagog*, Gender equality	Peer reviewed	2
2020-02-20	Education database	Preschool OR "Early childhood education", Pedagog*, Gender	Peer reviewed	89
2020-02-20	Education database	Preschool OR "Early childhood education", Pedagog*, Gender equity	Peer reviewed	6
2020-02-20	ERIC	Preschool OR "Early childhood education", Pedagog*, Gender equity	Peer reviewed	8
2020-02-20	ERC Education research complete	Preschool OR "Early childhood education", Pedagog*, Gender equity	Peer reviewed	13

Bilaga 3

Inklusions- och exklusionskriterier (Pettersson, Kjellin & Palmqvist, 2020)

Ämne		
	Inklusion	Exklusion
Population	Förskollärare, pedagoger, barn mellan 1-6år	Manliga pedagoger/män i Förskolan, enbart pojkar, mammor till yngre barn, lärarstudenter
Intervention	Arbete med jämställdhet	Social orättvisa, ekonomisk ojämlikhet, mångkulturell skola, matematik, teknik, naturvetenskap, arbetsmiljö, problemlösning, judiska högtider
Context	Förskola, Förskoleklass, arbete med yngre barn	Grundskola, gymnasium, högre utbildningsväsende
Outcome	Förskollärares/Pedagogers upplevelser av arbete med jämställdhet	
Design		
Publikation	Vetenskapliga originalartiklar och rapporter	Studentlitteratur, böcker, doktorsavhandlingar
Datum	Publiceringtid avgränsas ej	
Språk	Svenska och engelska	

Bilaga 4

Relevansgranskning

Författare & år	Titel	Nyckelord i abstract	Medverkande/Typ av studie/design	Inkluderad
Arvidson, Catarina (2014)	Genuspedagogers berättelser om makt och kontroll	Kunskapssyn hos pedagoger och deras berättelser	Doktorsavhandling Observationer och semi-strukturerade intervjuer med 14 "genuspedagoger"	NEJ
Axelsson, Tobias (2019)	Att tolka och praktisera jämställdhet i förskola och grundskola.	Hur jämställdhet uppfattas och hur jämställdhetsarbete bedrivs i förskola och grundskola	Rapport (bok?) baserad på observationer och intervjuer och dokumentanalyser	JA
Blanchard, Sheresa Boone King etc (2018)	Diversity, inclusion, equity, and social justice: How antibias content and self-reflection support early childhood preservice teacher consciousness	Student teachers Early childhood education Teachers Education Social justice	Tidskriftsartikel. 9 studenters reflektioner kring olika ämnen	NEJ.
Brahim, Theresia Kristianty Syarif Sumantri, M. (2010)	Why Multicultural Education is a need for the Early Childhood Education in developing a new society	Multikulturell undervisning i förskolan	Tidskriftsartikel	NEJ
Breneselovic, Dragana Pavlovic Krnjaja, Živka (2016)	Discourses on Gender in Early Childhood Education and Care (ECEC) Setting: Equally Discriminated Against	Förskolebarn Serbien Genus Jämställdhet	Tidskriftsartikel	JA
Brooker, Liz (2005)	Children, power and schooling: how childhood is structured in the primary school		Tidskriftsartikel	NEJ
Carmo, Mafalda World Institute for Advanced, Research Science, (2015)	END 2015: International Conference on Education and New Developments. Conference Proceedings (Porto, Portugal, June 27-29, 2015)		Generic. Konferens?	NEJ
Edström, Charlotta (2010)	Gör det någon skillnad?: Tre arbetslags arbete med jämställdhet i förskolan	Arbete med jämställdhet i förskolan	Tidskriftsartikel. Ingår i författarens avhandling. documentation and interviews with nine pedagogues from three work-teams in three preschools	JA

Edström, Charlotta (2010)	Samma, lika, alla är unika En analys av jämställdhet i förskolepolitik och praktik	Arbete med jämställdhet i förskolan	Doktorshandling (som nämndes ovan)	NEJ
Eidevald, Christian (2009)	Det finns inga tjejbestämmare Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek	Pedagogers handlingar	Doktorsavhandling Videospelning och fokusgruppsamtal	NEJ
Eidevald, Christian (2011)	Jämställdhet med grund i vetenskap och beprövad erfarenhet		Tidskriftsartikel	JA
Evaldsson, Ann-Carita (2000)	Mångkulturalitet och jämställdhet i vardagen ...	En interaktionsstudie av multikulturella barngrupper i övergången förskola-skola	Rapport	NEJ
Foote, Mary Q. Bartell, Tonya Gao (2012)	Wherever You Go, There You Are: Bringing Experiences of Race, Class, Language, Gender, and Culture to Research in Mathematics Education	Rättsfrågor inom ämnet matematik Äldre än 1-6år	Tidskriftsartikel. Intervjuer	NEJ
Grace, Kelly Eng, Sothy (2019)	Gender Socialization among Cambodian Parents and Teachers of Preschool Children: Transformation or Reproduction	Jämställdhetsfrågor med vårdnadshavare och lärare	Tidskriftsartikel	JA
Granbom, Ingrid Wernersson, Inga (2012)	Män i förskolan: kartläggning och analys av insatser	Mäns arbete i förskolan	Rapport	NEJ
Hyland, Nora E. (2010)	Social Justice in Early Childhood Classrooms: What the Research Tells Us	Barns erfarenheter av ojämställdhet	Tidskriftsartikel	JA
Jedemark, Marie (2007)	Design och designprocess för en hållbar arbetsmiljö: en utvärdering av projektet Skåne i god form II...	Ett projekt för att förbättra arbetsmiljön	Rapport	NEJ
Karlsson, Ingrid Simonsson, Maria (2008)	Preschool Work Teams' View of Ways of Working with Gender--Parents' Involvement	Förskollärares förståelse för arbete med jämställdhet	Tidskriftsartikel	JA

Karlsson, Ingrid Simonsson, Maria (2011)	A Question of Gender-Sensitive Pedagogy: Discourses in Pedagogical Guidelines	Diskurser om arbete med jämställdhet I förskolan	Tidskriftsartikel	JA
Keddie, Amanda (2003)	Little Boys: tomorrow's macho lads	Pojkar och maskulinitet I förskolan	Tidskriftsartikel Etnografisk studie 5 pojkar 6-8år	NEJ
Kerry, Wardlaw Nicola, Yelland (2006)	Contemporary Issues in Early Childhood	Pojkar, moral, superhjältar och Jesus	Editorial	NEJ
Lee-Thomas, Kerrin Sumsion, Jennifer Roberts, Susan (2005)	Teacher Understandings of and Commitment to Gender Equity in the Early Childhood Setting	Qualitative methods, Undersökning 4 förskollärares förståelse kring genus och deras engagemang för arbete med jämställdhet	Tidskriftsartikel	JA
Popov, Nikolay Wolhuter, Charl Etc (2013)	Education in One World: Perspectives from Different Nations. BCES Conference Books, Volume 11		Bok	NEJ
Rudasill, Kathleen Moritz Callahan, Carolyn M. (2010)	Academic Self-Perceptions of Ability and Course Planning Among Academically Advanced Students	Handlar inte om barn utan äldre studenter. Handlar också om matematik och naturvetenskap.	Tidskriftsartikel	NEJ
Sanagavarapu, Prathyusha (2012)	Does culture intersect with gender of the child in mothers' guidance of preschoolers' puzzle solving?	Barns problemlösning i relation till deras mödrars engagemang (beroende på barnets kön och familjens etnicitet?)	Tidskriftsartikel. Videobobservationer	NEJ
Tallberg Broman, Ingegerd Holmberg, Lena (2007)	Läraryrke i förändring: Lärare i förskola och grundskola om inflytande, jämställdhet och mångfald	Förskollärares (Och lärares) erfarenheter av arbete med jämställdhet	Rapport baserad på enkätundersökningar	NEJ
Wohlgemuth, Ulla Gerner (2015)	Why do men choose to become pedagogues? A profession continuously in pursuit of male colleagues	Manliga pedagoger	Tidskriftsartikel	NEJ
Ziv, Haggith Gor (2016)	Teaching Jewish Holidays in Early Childhood Education in Israel: Critical Feminist Pedagogy Perspective	Lärande om judiska högtider och hur det påverkar barns	Tidsskriftartikel	NEJ

Bilaga 5

Exkluderade studier

Förkortning	Titel	År	Anledning till exkludering
Blanchard, Sheresa Boone King etc (2018)	Diversity, inclusion, equity, and social justice: How antibias content and self-reflection support early childhood preservice teacher consciousness	2018	Studenterna i studien är äldre än 6 år och ämnesfokus är social rättvisa
Brahim, Theresia Kristianty Syarif Sumantri, M. (2010)	Why Multicultural Education is a need for the Early Childhood Education in developing a new society	2010	Handlar om mångkultur och inte genus
Brooker, Liz (2005)	Children, power and schooling: how childhood is structured in the primary school	2005	Handlar om grundskolan
Carmo, Mafalda World Institute for Advanced, Research Science, (2015)	END 2015: International Conference on Education and New Developments. Conference Proceedings (Porto, Portugal, June 27-29, 2015)	2015	Fulltext ej tillgänglig
Evaldsson, Ann-Carita (2000)	Mångkulturalitet och jämställdhet i vardagen ...	2000	Fokus på frågor om mångkultur
Foote, Mary Q. Bartell, Tonya Gau (2012)	Wherever You Go, There You Are: Bringing Experiences of Race, Class, Language, Gender, and Culture to Research in Mathematics Education	2012	Handlar om rättvisefrågor i matematik och barnen i studien är äldre än 6 år
Granbom, Ingrid Wernersson, Inga (2012)	Män i förskolan: kartläggning och analys av insatser	2012	Mäns arbete i förskolan
Jedemark, Marie (2007)	Design och designprocess för en hållbar arbetsmiljö: en utvärdering av projektet Skåne i god form II...	2007	Ett projekt för att förbättra arbetsmiljön
Keddie, Amanda (2003)	Little Boys: tomorrow's macho lads	2003	Pojkar och maskulinitet. Ålder på barnen är 6-8år
Kerry, Wardlaw Nicola, Yelland (2006)	Contemporary Issues in Early Childhood	2006	Handlar om pojkar, moral, superhjältar och Jesus
Popov, Nikolay Wolhuter, Charl Etc (2013)	Education in One World: Perspectives from Different Nations. BCES Conference Books, Volume 11	2013	Fokus på utbildningsskillnader mellan länder i världen

Rudasill, Kathleen Moritz Callahan, Carolyn M. (2010)	Academic Self-Perceptions of Ability and Course Planning Among Academically Advanced Students	2010	Handlar inte om barn utan äldre studenter. Handlar också om matematik och naturvetenskap
Sanagavarapu, Prathyusha (2012)	Does culture intersect with gender of the child in mothers' guidance of preschoolers' puzzle solving?	2012	Barns problemlösning i relation till deras mödrars engagemang
Tallberg Broman, I. & Holmberg, L.	Läraryrke i förändring – Lärare i förskola och grundskola om inflytande, jämställdhet och mångfald.	2007	Rapporten fokuserar på förskollärare och grundskollärares arbete med mångfald.
Wohlgemuth, Ulla Gerner (2015)	Why do men choose to become pedagogues? A profession continuously in pursuit of male colleagues	2015	Handlar om manliga pedagoger
Ziv, Haggith Gor (2016)	Teaching Jewish Holidays in Early Childhood Education in Israel: Critical Feminist Pedagogy Perspective	2016	Lärande om judiska högtider och hur det påverkar barns

Bilaga 6

Kvalitetsgranskning - Citations på Google Scholar

Titel	Typ	Publicerad	Citations Google scholar
Axelsson, T. (2019).	Rapport	Örebro universitet	1
Breneselovic, D. P. & Krnjaja, Ž. (2016).	Artikel	Journal of Pedagogy	6
Edström, C. (2010)	Gör det någon skillnad?: Tre arbetslags arbete med jämställdhet i förskolan	Umeå Universitet	1
Eidevald, C. (2011)	Artikel	Förskoletidningen	1
Grace, K. & Eng, S. (2019)	Artikel	International Journal of Early Childhood	1
Hyland, N.E. (2010)	Artikel	Young Children	84
Karlsson, I. & Simonsson, M. (2008).	Artikel	Early Childhood Education Journal	6
Karlsson, I. & Simonsson, M. (2011)	Artikel	Contemporary Issues in Early Childhood	8
Lee-Thomas, K., et al. (2005).	Artikel	Australasian Journal of Early Childhood	21

Bilaga 7

Kategorisering av innehållet i det inkluderade materialet

Författare	
År	
Titel	
Land	
Syfte	
Metod	
Teoretisk bakgrund	
Vems perspektiv undersöks?	
Vad berättas om arbete med jämställdhet?	
Vad utelämnas?	